

SATURS

A. Ievads	2
1. Programma “Nošķirtie bērni Eiropā” (SCEP)	2
2. Definīcija	2
3. Labas prakses ziņojums	3
4. Atsaucēs izmantotās abreviatūras un akronīmi	3
B. Vadošie principi	7
B 1. Intereses	7
B 2. Nediskriminācija	7
B 3. Tiesības piedalīties	8
B 4. Cieņa pret kultūras identitāti	8
B 5. Interpretācija	9
B 6. Konfidencialitāte	9
B 7. Informācija	10
B 8. Organizāciju sadarbība	10
B 9. Darbinieku apmācība	10
B 10. Ilgderīgums	11
B 11. Savlaicīgums	11
C. Laba prakse	12
C 1. Piekļuve teritorijā	12
C 2. Cilvēku tirdzniecības bērnu upuri	13
C 3. Nošķirtie migrantu bērni	14
C 4. Identifikācija	15
C 5. Ģimenes meklēšana un sazināšanās ar to	15
C 6. Aizbildņa vai konsultanta iecelšana	16
C 7. Reģistrācija un dokumentācija	17
C 8. Vecuma noteikšana	18
C 9. Atbrīvojums no apcietinājuma	18
C 10. Tiesības piedalīties	19
C 11. Pagaidu aprūpe – veselība, izglītība un apmācība	20
C 11.1. Pagaidu aprūpe	20
C 11.2. Veselība	21
C 11.3. Izglītība, valoda un apmācība	22
C 12. Patvēruma piešķiršanas vai bēgļu statusa noteikšanas procedūra	24
C 12.1. Obligātās procesuālās garantijas	25
C 12.2. Kritēriji lēmuma pieņemšanai par bērna pieteikumu	26
C 13. Ilgtermiņa vai ilgstoši risinājumi	28
C 13.1. Palikšana uzņemšanas valstī/patvēruma valstī	28
C 13.2. Ģimenes atkalapvienošanās	28
C 13.3. Integrācija	29
C 13.4. Adopcija	30
C 13.5. Identitāte un pilsonība	30
C 13.6. Atgriešanās izcelsmes valstī	31
I pielikums, Sociālā vēsture	33
II pielikums, Starptautiskās un reģionālās tiesības, politika un vadlīnijas	34
III pielikums, Atsauces	37

A. IEVADS

1. Programma “Nošķirtie bērni Eiropā” (SCEP)

SCEP ir Starptautiskās Glābiet bērnus Alianses un ANO Komisariāta bēgļu jautājumos dažu dalībnieku kopēja iniciatīva. Programmas pamatā ir šo divu organizāciju papildu pilnvaras un kompetences jomas.

ANO Komisariāta bēgļu jautājumos atbildība ir nodrošināt bēgļu bērnu un patvērumu meklējošo bērnu aizsardzību. Starptautiskā Glābiet bērnus Alianse raugās, lai pilnībā tiktu īstenotas visu bērnu tiesības.

Ieviešot kopēju politiku un īstenojot vislabāko praksi nacionālajā un Eiropas līmenī, programmas ietvaros ir paredzēts īstenot to nošķirto bērnu tiesības un intereses, kuri nonāk līdz Eiropai vai šķērso to. Kā šī procesa sastāvdaļa programma attīsta sadarbību ar organizācijām, kas strādā ar Eiropas valstu nošķirtajiem bērniem.

2. Definīcija

Nošķirtie bērni ir tie bērni vecumā līdz 18 gadiem, kuri atrodas ārpus savas izcelsmes valsts un kuri ir nošķirti no abiem vecākiem vai likumīgajām/ierastajām galvenajām personām, kas iepriekš rūpējušās par šādiem bērniem. Daži bērni ir pilnīgi vieni, kamēr citiem, uz kuriem arī attiecas SCEP, ir iespēja dzīvot ar kādu no šķirti dzīvojošiem ģimenes locekļiem. Visi šie bērni ir nošķirtie bērni, kuriem ir tiesības uz starptautisku aizsardzību, ko sniedz plašs starptautisku un reģionālu dokumentu klāsts. Nošķirtie bērni var meklēt patvērumu bailēs no vajāšanas vai tādēļ, ka pastāv nepietiekama aizsardzība pret cilvēktiesību pārkāpumiem, bruņotiem konfliktiem vai nekārtībām šo bērnu valstī. Viņi var būt cilvēku tirdzniecības upuri seksuālas vai citas ekspluatācijas nolūkā, vai arī nonākuši Eiropā, lai izbēgtu no nopietnas apdraudētības. (CRC, 1. un 22. pants; Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību, 1996, 6. pants; UNHCR Guidelines, 3.1. punkts; ECRE (Children) 8. un 11. punkts; ES rezolūcija par nepilngadīgajiem bez pavadības, 1. panta 1. punkts; Protokols par cilvēku, īpaši sievietu un bērnu, tirdzniecības novēršanu, apkarošanu un sodīšanu, 2. panta a) punkts un 3. panta d) punkts; Protokols pret migrantu nelikumīgu ieviešanu pa zemes, ūdens un gaisa ceļiem, 14. un 19. pants).

Programmā “Nošķirtie bērni Eiropā” tiek lietots vārds “nošķirts”, nevis “bez pavadības”, jo tas labāk definē nopietno problēmu, ar kuru šie bērni saskaras. Proti, viņiem nav vecāku vai likumīga aizbildņa aprūpes un aizsardzība, un tādēļ viņi sociāli un psiholoģiski cieš no šīs nošķirtības. Lai gan daži nošķirtie bērni, ierodoties Eiropā, šķiet “pavadīti”, pavadošie pieaugušie nav spējīgi par viņiem atbilstoši parūpēties vai nav piemēroti, lai uzņemtos šādu atbildību.

“Starptautiskā aizsardzība” ir vajadzīga, jo nošķirtie bērni ir pametuši savu dzimteni un sabiedrību un atceļojuši uz Eiropu vai šķērso to. Iespējamais risinājums šādā situācijā ir piesaistīt uzmanību šo bērnu dzimtenē vai valstī, kas ir viņu pašreizējā dzīvesvieta. Tāpēc nozīmīga ir tāda aizsardzība, kas ir saskaņā ar starptautiskajām tiesībām, valsts likumdošanas aktiem un cilvēktiesību normām.

Šobrīd SCEP ietver partnerus no šādām Eiropas valstīm: Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Bulgārija, Čehijas Republika, Dānija, Francija, Grieķija, Horvātija, Igaunija, Itālija, Īrija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Nīderlande, Norvēģija, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Somija, Spānija, Šveice, Ungārija, Vācija un Zviedrija.

3. Labas prakses ziņojums

Ziņojuma mērķis ir sniegt saprotami izklāstītu pārskatu par politiku un praksi, kas vajadzīga, lai īstenotu pasākumus, kuri nodrošinās nošķirto bērnu tiesību veicināšanu un aizsardzību Eiropā. Ziņojumā galvenokārt izmantota ANO Konvencija par bērna tiesībām (CRC) un divi dokumenti: 1997. gada februāra ANO Komisariāta bēgļu jautājumos vadlīnijas par politiku un procedūrām attiecībā uz bērniem bez pavadības, kuri meklē patvērumu, un 1996. gada novembra Eiropas Padomes bēgļu un izsūtīto personu jautājumos nostāja par bēgļu bērniem.

Ziņojumā izmantotas atsauces uz svarīgām starptautiskām un reģionālām tiesībām, politiku un vadlīnijām. Tās pilnībā uzskaitītas II pielikumā.

Šis ir SCEP Labas prakses ziņojuma (LPZ) trešais izdevums. Jāuzsver, ka tas ir aktuāls dokuments, kas atspoguļo cilvēktiesību aizsardzības un jautājumu, kas īpaši ietekmē nošķirtos bērnus, dinamisko progresu. LPZ drīzāk ir pamats rīcībai un atbalstam, ko mēs, iespējams, turpināsim, lai balstītos uz to nākotnē, nevis vispusīgs normu un labas prakses saraksts.

Šajā sakarā, turpmāk pārskatot LPZ, atsevišķi pašreizējie jautājumi jāuzdod tiešāk un visaptverošāk. Šie interesējošie jautājumi ietver: bērnu-karavīru tiesību aizstāvību, cilvēku tirdzniecībā iesaistīto bērnu aizsardzību, kā arī visu nošķirto bērnu sociāli ekonomisko tiesību veicināšanu, ieskaitot iespēju saņemt profesionālu apmācību un darba iespējas.

Mēs aicinām jūs apmeklēt mūsu tīmekļa vietni, kurā atrodama plašāka informācija, kas saistīta ar šīm tēmām un nošķirto bērnu tiesību aizsardzību. Esat laipni aicināti sniegt savu viedokli un komentārus par LPZ, lai stiprinātu to un mūsu kopīgo ieguldījumu šajā nozarē.

4. Atsaucēs izmantotās abreviatūras un akronīmi

1951 Refugee Convention ANO Konvencija par bēgļu statusu, 1951.

CAT Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem, 1984.

CDE Konvencija pret diskrimināciju izglītībā, 1960.

CEDAW Konvencija par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu, 1979.

CERD Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, 1965.

Labas prakses ziņojums, 2004

CoE	Eiropas Padome
CoE Ministers 91	Ministru komitejas rekomendācija Nr. R (91)11 par bērnu un jauniešu seksuālu izmantošanu, pornogrāfiju, prostitūciju un tirdzniecību
CoE Ministers 2000	Ministru komitejas rekomendācija Nr. R (2000) 11 Par cilvēku tirdzniecību seksuālas izmantošanas nolūkā
CoE Rec. Training of Officials	Eiropas Padomes Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1309 (1996) par to darbinieku apmācību, kuri sagaida patvēruma meklētājus robežpunktos
CoE Rec. Airports	Eiropas Padomes Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1475 (2000). Patvēruma meklētāju ierašanās Eiropas lidostās
CoE Rec. on Expulsion	Eiropas Padomes Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1547 (2002) par izraidīšanas procedūrām, kas īstenotas atbilstoši cilvēktiesībām un ievērojot drošību un cieņu
CoE Young Migrants	Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1596 (2003). Jauno migrantu situācija Eiropā
CRC	ANO Konvencija par bērna tiesībām, 1989.
CRS	Konvencija par apatridu skaita samazināšanu, 1961.
Dublin II	ES Padomes Regula (EK) Nr. 343/2003 ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts pilsoņa patvēruma pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm
ECHR	Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, 1950.
ECRE (Children)	Eiropas Padome bēgļu un izsūtīto personu jautājumos – nostāja par bēgļu bērniem, 1996.
ECRE (Integration)	Eiropas Padome bēgļu un izsūtīto personu jautājumos – nostāja par bēgļu integrāciju Eiropā, 2002. gada decembris
EU Dir. Family	Padomes Direktīva 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos
EU Dir. Reception	Padomes Direktīva 2003/9/EK ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai

EU Res.	ES rezolūcija par nepilngadīgajiem bez pavadības, kuri ir trešo valstu pilsoņi, 1997.
EU Res. Minimum	ES Padomes rezolūcija par obligātajām garantijām patvēruma piešķiršanas procedūrās, 1995.
Hague Convention 1993	Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos, 1993.
Hague Convention 1996	Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, 1996.
ICCPR	Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, 1966.
ICESCR	Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, 1966.
ICRMW	Starptautiskā konvencija par migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimeņu locekļu tiesību aizsardzību, 1990.
ILO C182	Konvencija par aizliegumu un nekavējošu rīcību, lai ierobežotu visnelabvēlīgākās bērnu darba formas, ILO C182, 1999.
ISS	Starptautiskais sociālais dienests
OSCE	EDSO rīcības plāns cīņai pret cilvēku tirdzniecību, Māstrihtas ministru sanāksme, 2003.
Protocol 1 to CRC	Konvencijas par bērna tiesībām papildu protokols par bērnu tirdzniecību, bērnu prostitūciju un bērnu pornogrāfiju, 2000.
Protocol 2 to CRC	Konvencijas par bērna tiesībām papildu protokols par bērnu iesaistīšanu bruņotos konfliktos, 2000.
Protocol on Trafficking in Persons	ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību papildu protokols par cilvēku, īpaši sievietu un bērnu, tirdzniecības novēršanu, apkarošanu un sodīšanu, 2000.
Protocol on Smuggling	ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību papildu protokols pret migrantu nelikumīgu ieviešanu pa zemes, ūdens un gaisa ceļiem, 2000.
RSICC	Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūti, 1998.
UDHR	Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, 1948.

Labas prakses ziņojums, 2004

UN Guidelines on HR & Trafficking	ANO Komisariāta cilvēktiesību jautājumos ieteiktie principi un vadlīnijas par cilvēktiesībām un cilvēku tirdzniecību, E/2002/68/Add.1, 2002. gada 20. maijs.
UNHCHR	ANO Komisariāts cilvēktiesību jautājumos
UNHCR	ANO Komisariāts bēgļu jautājumos
UNHCR-AP	ANO Komisariāta bēgļu jautājumos Aizsardzības darba kārtība, 2002.
UNHCR Guidelines	ANO Komisariāta bēgļu jautājumos vadlīnijas par politiku un procedūrām attiecībā uz bērniem bez pavadības, kuri meklē patvērumu, 1997.
UNHCR Handbook	ANO Komisariāta bēgļu jautājumos rokasgrāmata par bēgļu statusa noteikšanas procedūrām un kritērijiem, 1992.

B. VADOŠIE PRINCIPI

Šie ir principi, kas ir Labas prakses ziņojuma pamatā un kas jāņem vērā visos nošķirto bērnu aprūpes un nodrošināšanas posmos.

** Lūdzu ņemiet vērā, ka lielākai daļai atsauču, parādoties pirmo reizi, klāt ir teksts, kas ir tikai izvilkums vai kopsavilkums no attiecīgā panta vai punkta. Teksts pilnībā vai saite uz to atrodama šīs publikācijas III pielikumā, kurā apkopotas atsauces. Tiem, kuri grib izmantot likumu pantus vai politiku, lai aizstāvētu nošķirto bērnu tiesības, jāatsaucas uz šo dokumentu pilnu tekstu. **

1. Intereses

Uzmanība pirmām kārtām tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērnu intereses visās darbībās attiecībā uz bērniem.

* CRC, 3. panta 1. punkts: Visās darbībās attiecībā uz bērniem.. uzmanība pirmām kārtām tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērnu intereses.

* ECRE (Children), 4. punkts

* ICCPR, 24. panta 1. punkts: Katram bērnam bez jebkādas diskriminācijas ir tiesības uz tādiem aizsardzības līdzekļiem, kādi viņa ģimenei, sabiedrībai un valstij jāsniedz viņam kā mazgadīgajam.

* ICESCR, 10. panta 3. punkts: Īpaši aizsardzības pasākumi jāveic attiecībā uz bērniem bez diskriminācijas.

* UNHCR Guidelines, 1.5. punkts

* UNHCR Handbook, 14. punkts

2. Nediskriminācija

Nošķirtajiem bērniem jābūt tiesībām uz tādu pašu apiešanos un tiesībām kā pilsoņu vai pastāvīgo iedzīvotāju bērniem. Pirmām kārtām ar viņiem jāapietas kā ar bērniem. Jebkuram jautājumam par viņu imigranta statusu jābūt sekundāram.

* CRC, 2. pants: CRC tiesības piemēro visiem bērniem bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa un bērna, viņa vecāku dzimšanas apstākļiem vai jebkādiem citiem apstākļiem.

* CRC, 22. panta 1. punkts: Nošķirtiem bēgļu vai patvērumu meklējošiem bērniem ir tiesības uz aizsardzību un palīdzību, izmantojot piemērojamās tiesības, kas izklāstītas CRC un citos starptautiskajos dokumentos cilvēka tiesību jautājumos vai humanitārajos dokumentos, kuru dalībnieces ir minētās valstis.

* CEDAW: Šajā konvencijā izklāstīti pasākumi, ar kuriem ierobežo jebkuru sieviešu un meiteņu diskrimināciju.

* CERD

* ECHR, 14. pants: Šajā Konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas – neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas,

politiskajiem vai citiem uzskatiem, valstiskās vai sociālās izcelsmes, piederības kādai nacionālajai mazākumtautībai, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa.

* ECRE (Children), 5.-7. punkts

* ICCPR, 24. panta 1. punkts

* ICESCR, 10. panta 3. punkts

* ICRMW, 18. panta 1. punkts: Tiesu priekšā migrējošiem darba ņēmējiem un viņu ģimeņu locekļiem ir tādas pašas tiesības kā pilsoņiem.

* Protocol on Trafficking, 14. panta 2. punkts: Pasākumi tiek interpretēti un piemēroti tādā veidā, kas nav diskriminējošs attiecībā pret personām sakarā ar to, ka tās ir cilvēku tirdzniecības upuri.

* Protocol on Smuggling, 19. panta 2. punkts: Pasākumi tiek interpretēti un piemēroti tādā veidā, kas nav diskriminējošs attiecībā uz personām sakarā ar to, ka tās ir šī protokola 6. pantā minētās uzvedības objekts.

3. Tiesības piedalīties

Nošķirtajiem bērniem jālūdz atklāt savus uzskatus un vēlmes un jāņem tie vērā, vienalga, kad tiktu pieņemts ar šiem bērniem saistīts lēmums. Jāīsteno pasākumi, lai atvieglotu viņu piedalīšanos atbilstoši vecumam un brieduma pakāpei.

* CRC, 12. pants: Bērnu uzskatiem tiek veltīta pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei, un bērnam jābūt iespējai tikt uzklautam jebkādas ar bērnu saistītas izmeklēšanas gaitā.

* ECRE (Children), 25. un 26. punkts

* UNHCR-AP, III daļa, 6. uzdevuma 2. punkts: Valstīm, ANO Komisariātam bēgļu jautājumos un partneriem jāievieš pasākumi, ar kuriem nodrošina, ka bēgļu bērni var vienlīdzīgi piedalīties lēmumu pieņemšanā visās bēgļu dzīves jomās, kā arī šādu lēmumu īstenošanā.

* UNHCR Guidelines, 5.14.-5.15. punkts

* UNHCR Handbook, 41. punkts

4. Cieņa pret kultūras identitāti

Ir būtiski, lai nošķirtie bērni varētu saglabāt savu dzimto valodu un saikni ar savu kultūru un reliģiju. Bērnu aprūpes, veselības aprūpes un izglītības nodrošinājumam jābūt saistītam ar viņu kultūras vajadzībām. Aprūpe jāveic tā, lai neturpinātu tos kultūras tradīciju aspektus, kuri bērniem ir bīstami un diskriminējoši. Kultūras un valodas saglabāšana ir svarīga arī tad, ja bērns atgriezīsies dzimtenē.

* CRC, 8. pants: Bērniem ir tiesības saglabāt vai atjaunot savas individualitātes pamatelementus.

* CRC, 24. pants: Bērniem ir tiesības izmantot vispilnvērtīgākos veselības aizsardzības sistēmas pakalpojumus un ārstēšanas un veselības atjaunošanas līdzekļus.

* CRC, 30. pants: Bērniem kas pieder pie etniskās, konfesionālās vai valodas minoritātēm, ir tiesības izmantot savu kultūru, pievērsties savai reliģijai, kā arī lietot dzimto valodu.

* ECRE (Children), 39. punkts

- * ICCPR, 27. pants: Valstīs, kurās ir etniskās, reliģiskās un valodas mazākumtautības, personām, kas pieder pie šīm mazākumtautībām, nedrīkst atņemt tiesības nodoties savai reliģijai un izpildīt tās rituālus, kā arī lietot dzimto valodu.
- * ICRMW, 12. panta 1. punkts: Migrējošiem darba ņēmējiem un viņu ģimeņu locekļiem ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību.
- * ICRMW, 31. pants: Valstis nodrošina cieņu pret migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimeņu locekļu kultūras identitāti un ļauj uzturēt kultūras sakarus ar savu izcelsmes valsti.

5. Interpretācija

Jebkurā laikā, kad nošķirtie bērni tiek intervēti vai kad viņi pieprasa piekļuvi pakalpojumiem vai tiesas procedūrām, jānodrošina atbilstoši apmācīti tulkī, kas runā valodā, kurai bērni dod priekšroku.

- * CRC, 12. pants
- * CRC, 13. pants: Bērniem ir tiesības brīvi izteikt savas domas un meklēt, saņemt un nodot informāciju.
- * ICCPR, 19. pants: Katram cilvēkam ir tiesības netraucēti pieturēties pie saviem uzskatiem. Katram cilvēkam ir tiesības brīvi izpaust savus uzskatus.
- * UNHCR Guidelines, 5.13. punkts

6. Konfidencialitāte

Aprūpe jāveic tā, lai neatklātu tādu informāciju par nošķirto bērnu, kas var apdraudēt šī bērna ģimenes locekļus viņa dzimtenē. Pirms slepenā informācija tiek atklāta citām organizācijām vai personām, ir jālūdz nošķirtā bērna atļauja vecumam atbilstošā veidā. Informācija jāizmanto vienīgi paredzētajiem mērķiem.

- * CRC, 16. pants: Bērniem ir tiesības uz aizsardzību pret patvaļīgu vai nelikumīgu iejaušanos viņu personiskajā dzīvē, ģimenes dzīvē, dzīvojamo telpu neaizskaramībā vai korespondences noslēpumos.
- * ECHR, 8. pants: Ikvienam ir tiesības uz savu privāto un ģimenes dzīvi, korespondences noslēpumu un dzīvokļa neaizskaramību.
- * EU Res., 3. panta 1. punkts: Informāciju par nepilngadīgā personību un situāciju var iegūt dažādos veidos, it īpaši ar atbilstošu pārrunu, kurai jānotiek tiklīdz iespējams un kura tiek veikta nepilngadīgā vecumam atbilstošā veidā. Pieprasot, saņemot, pārsūtot un glabājot iegūto informāciju, jāievēro sevišķa rūpība un konfidencialitāte, lai pasargātu gan nepilngadīgo, gan viņa ģimenes locekļus.
- * ICCPR, 17. pants: Nedrīkst patvaļīgi vai nelikumīgi iejaukties kādā privātajā vai ģimenes dzīvē, patvaļīgi vai nelikumīgi apdraudēt viņa dzīvokļa neaizskaramību vai viņa korespondences noslēpumu vai nelikumīgi apdraudēt viņa godu un reputāciju.
- * ICRMW, 14. pants: Nedrīkst patvaļīgi vai nelikumīgi iejaukties neviena migrējošā darba ņēmēja vai viņa ģimenes locekļu privātajā vai ģimenes dzīvē, apdraudēt viņa dzīvokļa neaizskaramību vai viņa korespondences vai citas saziņas noslēpumu.
- * UNHCR Guidelines, 5.16. un 5.17. punkts

7. Informācija

Nošķirtie bērni jānodrošina ar pieejamo informāciju par, piemēram, savām tiesībām, pieejamiem pakalpojumiem, patvēruma piešķiršanas procedūru, ģimenes meklēšanu un situāciju izcelsmes valstī.

* CRC, 13. pants

* CRC, 17. pants: Valstis nodrošina, lai bērniem būtu pieejama informācija no dažādiem nacionālajiem un starptautiskajiem avotiem.

* CRC, 22. panta 2. punkts: Valstīm jāsekmē, ja tās uzskata par nepieciešamu, pūliņi, ko ANO vai cita starpvaldību organizācija, vai NVO, veltī ģimenes meklēšanai.

* ECRE (Children), 31. punkts

* ICRMW, 33. panta 1. punkta b) apakšpunkts: Migrējošiem darba ņēmējiem vai viņu ģimenes locekļiem ir tiesības būt informētiem par uzņemšanas noteikumiem, kā arī savām tiesībām un pienākumiem.

8. Organizāciju sadarbība

Organizācijām, valsts dienestiem un profesionāļiem, kas sniedz pakalpojumus nošķirtajiem bērniem, jāsadarbojas, lai nodrošinātu, ka nošķirto bērnu labklājība un tiesības tiek uzlabotas un aizsargātas. Mēģinot atbilstoši īstenot nošķirto bērnu saistītās vajadzības, jāizmanto holistiskā pieeja.

* CRC, 22. panta 2. punkts

* EU Res., 5. panta 3c. un d. punkts: Lai nepilngadīgo varētu repatriēt, valstu iestādēm jāsadarbojas ar tādām starptautiskām organizācijām kā, piemēram, ANO Augstā komiteja bēgļu jautājumos vai UNICEF, attiecīgā gadījumā – ar nevalstiskām organizācijām, lai noskaidrotu, kādas ir uzņemšanas un aprūpes iespējas valstī, uz kuru nepilngadīgais tiks repatriēts.

* UNHCR Guidelines, 12. punkts

9. Darbinieku apmācība

Tiem, kas strādā ar nošķirtajiem bērniem, jāsaņem atbilstoša apmācība par šo bērnu vajadzībām un tiesībām. Imigrācijas policijas vai robežpolicijas darbiniekiem jāsaņem apmācība par bērniem draudzīgu interviju vadīšanu.

* CRC, 3. panta 3. punkts: Valstis gādā par to, lai iestādes un dienesti, kas nodrošina bērnu aprūpi, atbilstu kompetentu orgānu noteiktajām normām, *inter alia*, personāla piemērotības aspektā, kā arī kompetentas uzraudzības sfērā.

* CoE Rec. Training of Officials, 3. un 4. punkts

* EU Dir. Reception, 19. panta 4. punkts: Darbinieki, kas strādā ar nepavadītiem nepilngadīgajiem, ir vai tiks atbilstoši apmācīti attiecībā uz viņu vajadzībām un attiecībā uz informāciju, ko viņi iegūst darba gaitā, ir saistīti ar slepenības principu, kā tas noteikts attiecīgās valsts tiesību aktos.

* EU Res., 4. panta 5. punkts: Intervija jāvada amatpersonām, kurām ir vajadzīgā pieredze vai sagatavotība. Pienācīgi jāatzīst atbilstošas apmācības nozīme amatpersonām, kuras intervē bez pavadības esošus nepilngadīgos, kuri meklē patvērumu.

* UNHCR Guidelines, 11. punkts

10. Ilgderīgums

Pieņemot lēmumus par nošķirtajiem bērniem, jāņem vērā bērna ilgtermiņa intereses un labklājība augstākā mērā.

* CRC, 3. panta 1. punkts

* CRC, 22. panta 1. punkts

* CRC, 22. panta 2. punkts

* EU Res., 5. pants: Ja nepilngadīgajam netiek atļauts paldzināt savu uzturēšanos, attiecīgā dalībvalsts var repatriēt nepilngadīgo uz viņa izcelsmes valsti vai uz trešo valsti, kas ir gatava viņu pieņemt, tikai tad, ja viņam, tur ierodoties, ir pieejama atbilstoša uzņemšana un aprūpe.

* UNHCR Guidelines, 9. punkts

* UNHCR Handbook, 214. punkts

11. Savlaicīgums

Visi lēmumi par nošķirtajiem bērniem jāpieņem savlaicīgi, ņemot vērā bērna laika uztveri.

* CRC 3. panta 1. punkts

* UNHCR Guidelines, 8.1. un 8.5. punkts

C. LABA PRAKSE

Nākamajā iedaļā izklāstīta laba prakse, ko ievēro attiecībā uz nošķirtajiem bērniem no viņu ierašanās brīža līdz brīdim, kad tiek pieņemts ilgtermiņa lēmums par bērna nākotni.

1. Piekļuve teritorijā

Nošķirtajiem bērniem, kas meklē patvērumu, nekad nedrīkst liegt ieceļošanu vai likt atgriezties no ieceļošanas robežas. Viņus nekad nedrīkst aizturēt imigrācijas iemeslu dēļ. Imigrācijas iestādes viņus nedrīkst arī pakļaut lielām intervijām uz ieceļošanas robežas (skatīt C 6. punktu).

- * CRC, 6. panta 1. punkts: Ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvību.
- * CRC, 37. panta b) punkts: Bērniem nedrīkst atņemt brīvību nelikumīgā vai patvaļīgā veidā. Brīvības atņemšana var būt tikai kā galējais līdzeklis un nošķirot no pieaugušajiem.
- * 1951 Refugee Convention:
  - 31. pants: Valstis nesoda tos, kas valstī ierodas vai atrodas nelegāli, ja viņi ieradušies tieši no teritorijas, kurā viņi tiek vajāti atbilstoši 1. panta izpratnei.
  - 33. pants: Valstis neizdod bēgļi valstij, kur viņa dzīvība un brīvība ir apdraudēta atbilstoši 1. panta izpratnei.
- * CAT, 3. pants: Neviena valsts nedrīkst izdot kādu personu citai valstij, kur šai personai var draudēt spīdzināšana.
- * Dublin II, 3. panta 1. punkts: Dalībvalstis izskata visus patvēruma pieteikumus, ko trešo valstu pilsoņi uz robežas vai to teritorijā iesniedz kādai no tām.
- * ECHR, 2. panta 1. punkts: Ikvienu tiesības uz dzīvību aizsargā likums.
- * ECHR, 3. pants: Nevienam cilvēkam nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.
- * ECRE (Children), 14. un 15. punkts
- * EU Res. Minimum, 1. punkts: Procedūras pilnībā atbilst 1951. gada Konvencijas 1. pantam par “bēgļa” definīciju un 33. pantam par “neatgriešanās” principu.
- * ICCPR, 6. panta 1. punkts: Tiesības uz dzīvību ir katra cilvēka neatņemamas tiesības, ko aizsargā likums, un nevienam nedrīkst patvaļīgi atņemt dzīvību.
- * UNHCR Guidelines, 4.1. un 4.2. punkts

2. Cilvēku tirdzniecības bērnu upuri

Bērnu tirdzniecība prostitūcijas, bērnu pornogrāfijas materiālu izgatavošanas nolūkos un citi ekspluatācijas veidi ir nopietna problēma Eiropā. Valstīm jāpieņem iedarbīgi pasākumi, lai novērstu un apturētu tirdzniecību, daloties ar informāciju par to ar citām valstīm, kā arī jānodrošina, ka imigrācijas amatpersonas un robežpolicija ir brīdināta par šo problēmu.

Bērni tiek izmantoti no abām pusēm – gan no tās, kas nodarbojas ar tirdzniecību, gan no tās, kas izmanto šos pakalpojumus galamērķa valstī.

Imigrācijas amatpersonām, policijai, sociālajiem darbiniekiem un citiem praktizējošiem darbiniekiem ar cilvēku tirdzniecībā iesaistītajiem bērniem jāapietas, vadoties pēc bērnu aizsardzības principiem, kuriem jādominē pār imigrācijas vai noziedzīgu nodarījumu novēršanas prioritātēm.

Nošķirtajiem bērniem jālūdz atklāt savus uzskatus un vēlmes un jāņem tie vērā, vienalga, kad tiktu pieņemts ar šiem bērniem saistīts lēmums, arī, lai palīdzētu viņiem rehabilitēties un dotu iespēju.

* CRC, 34. pants: Valstis aizsargā bērnus pret visu veidu seksuālo ekspluatāciju un seksuālo pavešanu netiklībā.

* CRC, 35. pants: Valstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai novērstu bērnu nolaupīšanu, tirdzniecību ar bērniem vai viņu kontrabandu jebkādos nolūkos un jebkurā formā.

* CRC, 36. pants: Valstis aizsargā bērnu pret visām citām ekspluatācijas formām, kas nodara kaitējumu bērna labklājībai.

* CRC, 37. pants

* Protocol 1 to CRC, 3. pants: Pieprasa ierosināt kriminālprocesu par bērnu seksuālo ekspluatāciju un tirdzniecību ar bērniem jebkurā nolūkā (orgānu transplantācija, adopcija, prostitūcija, bērnu darbs).

* Protocol 1 to CRC, 8. panta 1. punkts: Valstīm jāpieņem nepieciešamie pasākumi, lai aizsargātu to bērnu intereses, kuri ir seksuālās ekspluatācijas un tirdzniecības upuri.

* CEDAW, 6. pants: Dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, arī likumdošanas pasākumus, lai izskaustu visu veidu tirdzniecību ar sievietēm un sievieti (meiteņu) prostitūcijas izmantošanu.

* CoE Ministers 91

* CoE Ministers 2000

* CoE Young Migrants, 8. punkts

* Council of the EU: Vienota rīcība attiecībā uz cilvēku tirdzniecības un bērnu seksuālās izmantošanas apkarošanu, 1997. gada 24. februāris

* Council of the EU: Briseles deklarācija par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu, 2003. gada maijs, 9., 12. un 13. punkts

* ECHR, 4. pants: Nevienam cilvēkam nedrīkst turēt verdzībā vai nebrīvē vai likt veikt piespiedu vai obligātu darbu.

* ICCPR, 8. pants: Nevienam nedrīkst turēt verdzībā vai nebrīvē vai piespiest izpildīt piespiedu vai obligātu rakstura darbu.

* ICESCR, 10. panta 3. punkts: Bērni jāpasargā no ekonomiskās un sociālās ekspluatācijas.

* ILO C182, 3. pants: Definīcija "bērnu darba ļaunākās formas" ietver tirdzniecību ar bērniem un viņu kontrabandu.

* OSCE

* Protocol on Trafficking in Persons,

3. panta a) punkts: Cilvēku tirdzniecība nozīmē ekspluatācijas nolūkos izdarītu cilvēku savervēšanu, pārvadāšanu, nodošanu, slēpšanu vai saņemšanu, izmantojot spēka pielietošanas draudus vai pielietošanu vai arī citas piespiešanas, aizvešanas ar varu, krāpšanas, maldināšanas vai viltus formas, izmantojot varas pozīcijas vai arī cilvēku neaizsargātību, vai arī dodot vai saņemot maksājumus vai labumus, lai panāktu kādas tādas personas piekrišanu, kurai ir vara pār citu personu. Ekspluatācija ietver, kā minimumu, citu personu prostitūciju vai citas seksuālās ekspluatācijas formas, piespiedu darbu vai pakalpojumus, verdzību vai verdzībai līdzīgas formas, kalpību vai orgānu izņemšanu.

3. panta c) punkts: Bērna vervēšana, pārvadāšana, nodošana, slēpšana vai saņemšana ekspluatācijas nolūkos tiek uzskatīta par "cilvēku tirdzniecību" arī tādā gadījumā, ja tā nav saistīta ar jebkuru šī panta a) apakšpunktā minēto līdzekļu izmantošanu.

6. pants: Valstis nodrošina cilvēku tirdzniecības upuriem palīdzību un aizsardzību.

7. pants: Katra dalībvalsts izskata iespējas, kas ļautu cilvēku tirdzniecības upuriem atbilstošos gadījumos palikt tās teritorijā uz laiku vai pastāvīgi.

9. pants: Valstis pieņem dažādus pasākumus, lai novērstu cilvēku tirdzniecību un aizsargātu upurus.

10. pants: Tiesībaizsardzības, imigrācijas un citas institūcijas sadarbojas, apmainoties ar informāciju par cilvēku tirdzniecību. Valstis nodrošina vai uzlabo attiecīgo institūciju apmācību.

14. panta 2. punkts

* Protocol on Smuggling, 19. pants

* UN Guidelines on HR & Trafficking, 8. vadlīnija

* UNHCR-AP, III daļa, 2. uzdevuma 2. punkts: Valstīm jānodrošina, ka to patvēruma piešķiršanas procedūras konkrētām cilvēku tirdzniecībā iesaistītām personām, tajā skaitā sievietēm un meitenēm, ļauj iesniegt sūdzības.

3. Nošķirtie migrantu bērni

Daži nošķirtie bērni ceļo patstāvīgi kā migranti, kas meklē palīdzību, bēgot no nabadzības, apdraudētības un grūtībām. Ja šie bērni nonāktu iestāžu redzeslokā, viņus nekad nedrīkst izraidīt no valsts, pietiekami neizvērtējot situāciju viņu izcelsmes valstī. Viņiem jābūt iespējai iesniegt patvēruma pieteikumu un/vai pieteikumu par pastāvīgo dzīvesvietu. Visiem nošķirtajiem migrantu bērniem jābūt iespējai saņemt labklājības aizsardzību, izglītību un veselības aprūpes pakalpojumus.

* CRC, 2. pants

* CoE Young Migrants, 6. punkts

* ICRMW: Šajā konvencijā izklāstītas visu migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimeņu locekļu tiesības.

* Protocol on Smuggling, 19. panta 2. punkts

4. Identifikācija

Uz ieceļošanas robežas imigrācijas iestādēm jāievieš nošķirtu bērnu identifikācijas procedūras un jānodod šāds bērns atbilstošām bērnu aprūpes iestādēm. Ja bērns ir pieaugušā pavadībā, nepieciešams noskaidrot, kāda veida attiecības pastāv starp bērnu un pieaugušo. Kopš valstī ir ieradusies daudz tādi bērni, kuri uz ieceļošanas robežām netiek identificēti kā “nošķirti bērni”, organizācijām un profesionāliem darbiniekiem jādalās ar informāciju, lai identificētu nošķirtos bērnus un nodrošinātu, ka viņi saņem atbilstošu aizsardzību. Daži bērni ir kļuvuši nošķirti pēc tam, kad viņi ieceļojuši valstī (ģimenes sadalīšanās, aprūpētāja aizbraukšana utt.) Imigrācijas un bēgļu statusa noteikšanas iestādēm jānodrošina, ka jebkura statusa maiņa, kas beidzas ar šo nošķiršanu, atbilst to procedūrām.

- * CRC, 8. pants
- * EU Res., 3. panta 1. punkts
- * UNHCR Guidelines, 5.1.-5.3. punkts un II pielikums

5. Ģimenes meklēšana un sazināšanās ar to

Bērna vecāku un ģimenes meklēšana jāsāk pēc iespējas ātrāk, taču tas jā dara tikai tad, ja nepastāv draudi bērnam vai bērna ģimenes locekļiem izcelsmes valstī. Meklēšanu uzsāk tikai konfidenciali. Valstīm un citām organizācijām, kas uzsāk meklēšanu, jāsadarbojas ar ANO aģentūrām, Starptautisko Sarkanā Krusta komiteju un Starptautisko sociālo dienestu. Nošķirtie bērni pienācīgi jāinformē un jākonsultē par procedūru un viņu vērā ņemtajiem uzskatiem. Atbilstošā gadījumā tiem, kas ir atbildīgi par bērna labklājību, jāsekmē komunikācija starp bērnu un viņa ģimeni.

- * CRC, 9. panta 3. punkts: Bērniem, kuri tiek šķirti no vecākiem, ir tiesības regulāri uzturēt kontaktus ar saviem vecākiem.
- * CRC, 10. panta 1. punkts: Pietiekami ģimenes atkalsavienošānās nolūkā jāizskata “pozitīvi, humāni un operatīvi”.
- * CRC, 10. panta 2. punkts: Bērniem, kuru vecāki dzīvo dažādās valstīs, ir tiesības regulāri uzturēt attiecības ar saviem vecākiem.
- * CRC, 22. panta 2. punkts
- * ECHR, 8. pants
- * ECRE (Children), 32. punkts
- * EU Dir. Reception, 19. panta 3. punkts: Aizsargājot nepavadīta nepilngadīgā intereses, dalībvalstis cenšas pēc iespējas ātrāk sameklēt viņa vai viņas ģimenes locekļus. Ja ir apdraudēta nepilngadīgā vai arī viņa vai viņas tuvu radnieku dzīvība vai veselība, sevišķi, ja viņi palikuši izcelsmes zemē, jā rūpējas, lai informāciju par šādām personām savāktu, apstrādātu un pārsūtītu kā konfidencialu, lai izvairītos no apdraudējuma viņu drošībai.
- * EU Res., 3. panta 3. punkts: Valstīm jācenšas atrast nepilngadīgā bez pavadības ģimenes locekļi vai noteikt ģimenes locekļu dzīvesvietu, neatkarīgi no viņu juridiskā statusa un pārāgrī nepieņemot lēmumus par uzturēšanās atļaujas pietiekumu pamatotību. Nepilngadīgos bez pavadības var mudināt un arī palīdzēt viņiem sazināties ar Starptautisko Sarkanā Krusta komiteju, valsts Sarkanā Krusta organizācijām vai citām organizācijām ar nolūku atrast viņu ģimenes locekļus. Jāievēro pienācīga konfidencialitāte, lai aizsargātu gan nepilngadīgo, gan viņa ģimenes locekļus.

- * ICCPR, 23. panta 1. punkts: Ģimenei ir tiesības baudīt valsts aizsardzību.
- * ICRMW, 44. panta 1. punkts: Valstis pieņem pasākumus, lai nodrošinātu migrējošo darba ņēmēju ģimeņu vienotības aizsardzību.
- * UNHCR Guidelines, 5.17. punkts
- * UNHCR Handbook, 218. punkts

6. Aizbildņa vai konsultanta iecelšana

Tiklīdz ir noskaidrota nošķirtā bērna personība, jāieceļ neatkarīgs aizbildnis vai konsultants, lai ilgtermiņa perspektīvā sniegtu konsultācijas un aizsargātu nošķirto bērnu. Neskatoties uz šīs personas likumīgo statusu (piem., likumīgs aizbildnis, NVO darbinieks), tās pienākumi ir šādi:

- nodrošināt, lai visi pieņemtie lēmumi būtu bērna interesēs
- nodrošināt, lai nošķirtajam bērnam būtu piemērota aprūpe, dzīvesvieta, izglītība, valodu atbalsts un veselības aprūpes nodrošinājums
- nodrošināt, lai bērnam būtu piemērota likumīga pārstāvība, kārtojot viņa imigrācijas statusu vai prasību par patvērumu
- konsultēties ar bērnu un sniegt konsultācijas
- dot ieguldījumu ilglaicīgā risinājumā bērna interesēs
- nodrošināt saikni starp bērnu un dažādām organizācijām, kuras var sniegt pakalpojumus bērnam
- vajadzības gadījumā aizstāvēt bērna intereses
- izpētīt ģimenes meklēšanas un atkalapvienošanās ar bērnu iespējas
- palīdzēt bērnam uzturēt sakarus ar viņa/viņas ģimeni.

Lai nodrošinātu nošķirtā bērna vajadzīgo aizsardzību, aizbildnis/konsultants jāieceļ mēneša laikā, skaitot no brīža, kopš attiecīgās iestādes ir informētas par bērnu.

Personai, kas par to ir atbildīga, var būt speciālista kvalifikācija. Tomēr, lai efektīvi pildītu šo lomu, aizbildņiem vai konsultantiem jābūt attiecīgām speciālām zināšanām bērnu aprūpē un izpratnei par nošķirtu bērnu specifiskām un kultūras vajadzībām. Viņiem jāsaņem apmācība un profesionāls atbalsts, kā arī jābūt pakļautiem policijas kontrolei.

- * CRC, 12. pants
- * CRC, 18. panta 2. punkts: Valstis sniedz likumīgajiem aizbildņiem pienācīgu palīdzību viņu pienākumu pildīšanā, kas saistīti ar bērnu audzināšanu.
- * CRC, 20. panta 1. punkts: Bērniem, kuriem nav savas ģimenes vides, ir tiesības uz īpašu aizsardzību un palīdzību.
- * CRC, 20. panta 3. punkts: Bērniem, kuriem nav savas ģimenes vides, sniegtajā aprūpē jāievēro viņa etniskā izcelsme, reliģiskā un kultūras piederība un dzimtā valoda.
- * CoE Young Migrants, 4. punkta vi) apakšpunkts
- * ECRE (Children), 16.-18. punkts
- * EU Dir. Reception, 19. panta 1. punkts: Dalībvalstis pēc iespējas ātrāk veic pasākumus, lai nepavadītiem nepilngadīgajiem nodrošinātu nepieciešamo pārstāvību, nodibinot likumīgu aizbildnību vai tādas organizācijas pārstāvību, kura ir atbildīga par nepilngadīgo aprūpi un labklājību, vai jebkādu citu atbilstošu pārstāvību. Atbilstošas iestādes pastāvīgi veic situācijas novērtējumu.

* EU Res., 3. panta 4. un 5. punkts: Dalībvalstīm, cik drīz vien iespējams, jānodrošina nepilngadīgā nepieciešamā pārstāvība ar likumīgu aizbildnību vai pārstāvību, ko veic organizācija, kas ir atbildīga par nepilngadīgā aprūpi un labklājību, vai arī citu atbilstošu pārstāvību. Aizbildnim jānodrošina, ka nepilngadīgā vajadzības (piemēram, tiesiskās, sociālās, medicīniskās aprūpes vai psiholoģiskās vajadzības) tiek pienācīgi apmierinātas.

* Hague Convention, 1993

* Hague Convention, 1996, 3. pants: Valstis, kurās ir bērnu pastāvīgās dzīvesvietas, var pieņemt aizsardzības pasākumus, ieskaitot aprūpi, uzraudzību un līdzīgus tiesiskus režīmus.

* Hague Convention, 1996, 6. pants: Konvencija attiecas uz nošķirtajiem bērniem, kuri ir bēgļi vai bērni, kas sakarā ar viņu valsti notiekošām nekārtībām ir pārvietoti uz kādu citu valsti.

* UNHCR Guidelines, 5.7. punkts

* UNHCR Handbook, 214. punkts

* UNHCR-AP, III daļa, 1. uzdevuma 9. punkts: Valstīm, ANO Komisariātam bēgļu jautājumos, NVO un citiem partneriem jāpievēršas nošķirto bērnu vajadzībām, tajā skaitā viņu nodošanai uz laiku audžuģimenēs vai aizbildņa iecelšanai no valsts vai nevalsts puses, kā arī šo pasākumu uzraudzībai.

7. Reģistrācija un dokumentācija

Reģistrācija un dokumentācija ir būtiska, lai aizsargātu nošķirto bērnu ilgtermiņa intereses. To veic, organizējot interviju divās kārtās. Imigrācijas un robežsardzes amatpersonām, intervējot bērnu, jāuzdod tikai tādas jautājumus, kas attiecas uz bērna personības noskaidrošanu. Intervijām ar imigrācijas iestādēm jānotiek, vienmēr klātesot likumīgajam aizstāvim, aizbildnim vai citai pilnvarotai personai. Pilnu sociālo vēsturi (skatīt I pielikumu) jāpatur kompetentai bērnu aprūpes iestādei vai citai noteiktai organizācijai, kurai ir aprūpes pienākumi pret bērnu. Visiem, kas intervē nošķirtos bērnus, jāsaņem atbilstoša apmācība un jāapgūst speciālas zināšanas nošķirtu bērnu intervēšanā.

* CRC, 8. pants

* EU Res., 3. panta 1. punkts

* UNHCR Guidelines, 5.6. un 5.8.-5.10. punkts

8. Vecuma noteikšana

Vecuma noteikšana ietver fiziskus, attīstības, psiholoģiskus un kultūras faktoros. Ja vecuma noteikšana ir vajadzīga, to veic neatkarīgi profesionāļi, kuriem ir atbilstošas speciālas zināšanas un kuri labi pārzina bērna etnisko/kultūras izcelšanos. Pārbaude nekad nedrīkst būt piespiedu pasākums vai kultūras ziņā nepiemērota. Īpaši jā rūpējas, lai nodrošinātu, ka tie ir profesionāļi, kura dzimumpiederība ir vienāda ar attiecīgā bērna dzimumpiederību. Šaubu gadījumā jāizdara pieņēmums – ja kāds apgalvo, ka ir jaunāks par 18 gadiem, tad tā arī ar viņu ir jāapietas.

Svarīgi atzīmēt, ka vecuma noteikšana nav precīza, un ir jāņem vērā ievērojama kļūdas rezerve. Nosakot bērna vecumu, šaubu gadījumā nošķirtie bērni var gūt labumu, nosaucot vecumu, kas neatbilst viņa patiesajam vecumam.

- * 1951 Refugee Convention, 31. pants: Nesoda nelegāli ieradušos patvēruma meklētājus, ja viņi var uzrādīt pamatotus iemeslus tam, kādēļ viņi ieradušies vai atrodas šajā valstī nelegāli.
- * ECRE (Children), 9. punkts
- * EU Res., 4. panta 3. punkts: Vecuma noteikšana jāveic objektīvi. Šādos nolūkos dalībvalstis ar nepilngadīgā, īpaši iecelta pieaugušā pārstāvja vai iestādes piekrišanu var noteikt medicīnisku vecuma testu, kuru veic kvalificēts medicīniskais personāls.
- * UNHCR Guidelines, 5.11. punkts
- * UNHCR Handbook, 196.-197. punkts

9. Atbrīvojums no apcietinājuma

Nošķirtos bērnus nekad nedrīkst turēt apcietinājumā ar imigrācijas statusu saistītu iemeslu dēļ. Tas ietver apcietinājumu uz robežas, piemēram, starptautiskās zonās, ieslodzījumu vietās, policijas iecirkņa kamerās, cietumos vai citās speciālās jauniešiem paredzētās ieslodzījumu vietās.

- * ANO noteikumi par to pusaudžu aizsardzību, kuriem atņemta brīvība
- * CRC, 37. panta a) punkts: Bērnus nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās veidiem.
- * CRC, 37. panta b) punkts
- * ECHR, 3. pants
- * ECHR, 5. pants: Ikvienam ir tiesības uz brīvību un drošību.
- * ECRE (Children), 20. punkts
- * EU Res., 2. panta 3. punkts: Nepilngadīgie bez pavadības, kuriem jāpaliek uz robežas līdz tiek pieņemts lēmums par viņu ielaišanu teritorijā vai repatriāciju, saņem visu nepieciešamo materiālo atbalstu un aprūpi.
- * ICCPR, 7. pants: Nevienam nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai nežēlīgam, necilvēcīgam vai viņa pašcieņu aizskarošam sodam vai apieties ar viņu tādā veidā.
- * ICCPR, 9. pants: Nevienam nedrīkst patvaļīgi arestēt vai turēt apcietinājumā.
- * ICRMW, 16. panta 4. punkts: Migrējošos darba ņēmējus un viņu ģimeņu locekļus nedrīkst atsevišķi vai kopā patvaļīgi arestēt vai turēt apcietinājumā.
- * UNHCR-AP, III daļa, 1. uzdevuma 9. punkts
- * UNHCR Guidelines, 7.6. un 7.7. punkts

10. Tiesības piedalīties

Nošķirtajiem bērniem jālūdz atklāt savus uzskatus un vēlmes un jāņem tie vērā, vienalga, kad tiktu pieņemts ar šiem bērniem saistīts lēmums. Jāīsteno pasākumi, lai atvieglotu viņu piedalīšanos atbilstoši vecumam un brieduma pakāpei. Visās tiesas procedūrās nošķirtajiem bērniem ir tiesības tikt uzklausiem tieši vai ar likumīgas pārstāvniecības, vai aizbildņa/konsultanta starpniecību.

Nošķirtajiem bērniem ir jābūt iespējai un viņi ir jābudina izteikt savu viedokli, intereses un sūdzības par savu aprūpi, aizbildniecību, izglītību veselības aprūpes pakalpojumiem un likumīgo pārstāvniecību.

* CRC, 12. pants

* CRC, 25. pants: Bērniem, kas nodoti aprūpes iestādēs, ir tiesības uz to, lai periodiski tiktu novērtēti viņu apstākļi.

* ECRE (Children) 25. un 26. punkts

* UNHCR-AP, III daļa, 6. uzdevuma 2. punkts

* UNHCR Guidelines, 5.14. un 5.15. punkts

11. Pagaidu aprūpe – veselība, izglītība un apmācība

11.1. Pagaidu aprūpe

Cik vien ātri iespējams pēc nošķirto bērnu ierašanās vai identifikācijas, jāatrod piemērota aprūpes vieta, kur viņus izvietot. Aprūpes iestādēm jāveic rūpīgs šo bērnu vajadzību novērtējums, un izmaiņām aprūpes kārtībā jābūt minimālām. Aprūpes kārtība regulāri jāpārskata. Vienu vecāku bērnus jāatstāj kopā, ņemot vērā attiecīgā bērna intereses. Ja bērni dzīvo kopā ar radniekiem vai ir izvietoti kopā ar tiem, jābūt novērtētai šo radniekiem spējai nodrošināt piemērotu aprūpi, kā arī viņiem jābūt pakļautiem policijas kontrolei. Nošķirtie bērni vecāki par 16 gadiem nav uzskatāmi par “de facto” pieaugušajiem, un viņus nedrīkst izvietot vienus pašus, bez pieaugušo atbalsta, kopmītnēs vai izmitināšanas centros.

Vienalga, vai viņi tiek nodoti audžuģimenes aprūpē vai dzīvojamos kompleksos, par nošķirtajiem bērniem jārūpējas piemērotiem profesionāļiem, kuri saprot viņu kultūras, valodas un reliģijas vajadzības un kuriem ir izpratne par tiem jautājumiem, kas attiecas uz nošķirtajiem patvēruma meklētāju vai migrantu bērniem. Tiem, kas strādā ar nošķirtajiem bērniem, jāapzinās, ka bērniem ir tiesības uz privāto dzīvi un tiesības uzturēt konfidencialas attiecības ar savu aizbildni un/vai likumīgo pārstāvi, un kādu citu advokātu.

Aprūpes darbiniekiem jāpalīdz bērniem izveidot sakarus ar viņu etnisko kopienu, kad vien tas ir iespējams.

Cilvēku tirdzniecības bērnu upurus nedrīkst turēt imigrācijas apcietinājumā, lai pasargātu viņus no tiem, kas viņus ir izmantojuši cilvēku tirdzniecībā. Sadarbībā ar bērnu aprūpes iestādēm jānosaka alternatīvi drošības pasākumi, piemēram, drošas mājas.

Lai ieviestu apsardzi, aprūpes darbiniekiem izmitināšanas centros un dzīvojamās mājās jābūt ziņoņiem par bērnu tirdzniecības problēmu prostitūcijas vai citu ekspluatācijas veidu nolūkos.

* CRC, 3. panta 3. punkts un 13. pants

* CRC, 14. pants: Bērniem ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību.

* CRC, 15. pants: Bērniem ir tiesības uz asociācijas brīvību.

* CRC, 16. pants

* CRC, 19. pants: Valstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai aizsargātu bērnu pret visu veidu fizisku vai psiholoģisku vardarbību, ļaunprātībām, pāvīršu izturēšanos, rupju apiešanos vai ekspluatāciju.

* CRC, 20. panta 1. punkts, 20. panta 3. punkts un 25. pants

* CRC, 26. pants: Bērniem ir tiesības izmantot sociālās nodrošināšanas labumus un sociālo apdrošināšanu.

* CRC, 27. pants: Bērniem ir tiesības uz tādu dzīves līmeni, kāds nepieciešams bērna fiziskajai, intelektuālajai, garīgajai, tikumiskajai un sociālajai attīstībai.

* CRC, 30., 34., 35. un 36. pants

* ECHR, 9. pants: Ikvienam cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību; šīs tiesības ietver arī brīvību mainīt savu reliģisko pārliecību vai ticību un nodoties savai reliģijai vai ticībai, kā vienatnē tā kopā ar citiem, publiski vai privāti, piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību.

* ECHR, 10. pants: Ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no valsts institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām.

- * ECHR, 11. pants: Jebkuram cilvēkam ir tiesības uz miermīlīgu pulcēšanās un biedrošanās brīvību.
- * ECRE (Children), 12. un 19. punkts
- * EU Dir. Reception, 19. panta 2. punkts: Vienu vecāku bērnus, cik iespējams, atstāj kopā, ņemot vērā attiecīgā bērna intereses un sevišķi viņa vai viņas vecumu un brieduma pakāpi. Nepavadītu nepilngadīgo dzīvesvietas maiņas ierobežo līdz minimumam.
- * EU Res., 3. panta 2., 4. un 5. punkts un 4. panta 4. punkts: Nepilngadīgajiem bez pavadības, neatkarīgi no viņu juridiskā statusa, jābūt tiesīgiem saņemt nepieciešamo aizsardzību un pamataprūpi saskaņā ar valsts tiesību aktu noteikumiem. Patvēruma piešķiršanas procedūras laikā dalībvalstīm nepilngadīgie bez pavadības parasti jāizmitina kopā ar pieaugušiem radniekiem, kopā ar audžuģimeni, izmitināšanas centros ar īpašiem nosacījumiem nepilngadīgajiem vai citā mājvietā ar nepilngadīgajiem piemērotiem nosacījumiem.
- * ICCPR, 18. panta 1. punkts: Katram cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību.
- * ICCPR, 19. pants
- * ICCPR, 21. pants: Katram cilvēkam ir tiesības uz sapulču brīvību.
- * ICCPR, 22. pants: Katram cilvēkam ir tiesības uz asociāciju brīvību.
- * ICCPR, 24. panta 1. punkts
- * ICESCR, 9. pants: Šā pakta dalībvalstis atzīst katra cilvēka tiesības uz sociālo nodrošinājumu, ieskaitot sociālo apdrošināšanu.
- * ICESCR, 11. panta 1. punkts: Šā pakta dalībvalstis atzīst katra cilvēka tiesības uz viņam un viņa ģimenei atbilstošu dzīves līmeni. Tas ir nepieciešamais uzturs, apģērbs un mājoklis, un tiesības nemitīgi uzlabot dzīves apstākļus.
- * UNHCR Guidelines, 7.1.-7.5. punkts

11.2. Veselība

Nošķirtajiem bērniem jābūt pieejamai tādai pašai veselības aprūpei kā pilsoņu bērniem. Īpaša uzmanība jāpievērš viņu veselības vajadzībām, kas radušās no iepriekšējās fiziskas apdraudētības un sliktas veselības, nespējas, no vardarbības, traumas vai zaudējuma psiholoģiskās ietekmes, kā arī no iepriekš iespējami ārvalstīs piedzīvota rasisma un ksenofobijas sekām. Lai atveseļotos, daudziem nošķirtajiem bērniem būtiska ir vizīte pie konsultanta.

- * CRC, 23. pants: Nepilnvērtīgiem bērniem ir tiesības dzīvot pilnvērtīgu un cienīgu dzīvi un tiesības uz īpašu gādību.
- * CRC, 24. pants
- * CRC, 39. pants: Valstis veic visus pasākumus, lai veicinātu bērna, kurš ir upuris, fizisko un psiholoģisko atdzimšanu un sociālo reintegrāciju.
- * CAT, 14. pants: Spīdzināšanas upuriem jāsaņem atlīdzība, kompensācija un rehabilitācija.
- * ECRE (Children) 36. punkts
- * ECRE (Integration), 120.-133. punkts
- * EU Dir. Reception, 13. panta 2. punkts: Dalībvalstis pieņem noteikumus par uzņemšanas materiālajiem nosacījumiem, lai nodrošinātu pieteikuma iesniedzēju veselības stāvoklim atbilstošu dzīves līmeni, kurš spētu nodrošināt viņu uzturēšanos. Dalībvalstis nodrošina, ka personām ar īpašām vajadzībām ir nodrošināts nepieciešamais dzīves līmenis īpašajā situācijā.

- * EU Dir. Reception, 17. panta 1. punkts: Dalībvalstis ņem vērā mazāk aizsargātu personu – nepilngadīgie, nepilngadīgie bez pavadības – īpašās vajadzības.
- * EU Dir. Reception, 18. panta 1. punkts: Īstenojot šīs direktīvas noteikumus attiecībā uz nepilngadīgajiem, pirmām kārtām ņem vērā bērna intereses.
- * EU Res., 3. panta 7. punkts: Nepilngadīgajiem bez pavadības jāsaņem atbilstoša medicīniskā palīdzība. Speciāla medicīniskā vai cita palīdzība jānodrošina tiem nepilngadīgajiem, kas cietuši no jebkāda veida nolaidības, ļaunprātīgas izmantošanas, spīdzināšanas vai cita veida cietsirdīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes vai bargas izturēšanās, vai bruņotos konfliktos.
- * ICESCR, 12. pants: Šā pakta dalībvalstis atzīst katra cilvēka tiesības sasniegt visaugstāko fiziskās un psihiskās veselības līmeni.
- * ICRMW, 28. pants: Migrējošiem darba ņēmējiem un viņu ģimeņu locekļiem ir tiesības saņemt neatliekamo medicīnisko aprūpi.
- * UNHCR Guidelines, 7.9.-7.11. punkts

11.3. Izglītība, valoda un apmācība

Nošķirtajiem bērniem jābūt iespējai iegūt tādu pašu likumā noteiktu izglītību, kāda ir pieejama pilsoņu bērniem. Skolu pieejai jābūt elastīgai un pretimnākošai pret nošķirtajiem bērniem, kā arī jānodrošina otrās valodas atbalsts. Lai saglabātu savu kultūras identitāti, nošķirtajiem bērniem jābūt iespējai mācīties dzimto valodu. Gados vecākiem nošķirtajiem bērniem jābūt pieejamai profesionālai sagatavošanai un apmācībai. Tas iespējams paplašinās viņu dzīves iespējas, ja viņi atgriezīsies dzimtenē.

- * CRC, 28. pants: Bērniem ir tiesības uz bezmaksas un obligātu pamatzglītību. Valstis stimulē vidējās izglītības dažādas formas un nodrošina tās pieejamību visiem bērniem. Materiāli izglītības un profesionālās sagatavošanas jomā ir pieejami visiem bērniem.
- * CRC, 29. panta 1. punkta c) apakšpunkts: Izglītošanas mērķim jāparedz ieaudzināt cieņu pret bērna kultūras savdabīgumu, valodu un vērtībām.
- * CRC, 30. pants
- * CRC, 32. pants: Bērni ir jāaizsargā pret ekonomisko ekspluatāciju un bīstamu darbu.
- * CDE, 3. pants: Valstis nekavējoties pieņem pasākumus, ar kuriem ierobežo un novērš diskrimināciju izglītībā.
- * CERD, 5. panta e) punkta V) apakšpunkts
- * CoE Young Migrants, 6. punkts
- * ECRE (Children), 37.-39. punkts
- * EU Dir. Reception, 10. panta 1. punkts: Dalībvalstis garantē nepilngadīgajiem patvēruma meklētājiem izglītības iespējas, ievērojot līdzīgus nosacījumus kā uzņēmējas dalībvalsts pilsoņiem. Dalībvalstis neliedz iespēju iegūt vidējo izglītību tikai tā iemesla dēļ, ka nepilngadīgais kļuvis pilngadīgs.
- * EU Dir. Reception, 10. panta 2. punkts: Iespēju izglītoties neatliek ilgāk par trim mēnešiem pēc datuma, kad pieteikumu ir iesniegts.
- * EU Dir. Reception, 10. panta 3. punkts: Ja izglītības iespējas nav iespējams nodrošināt nepilngadīgā īpašās situācijas dēļ, dalībvalsts var piedāvāt citas izglītības iespējas.
- * EU Res., 3. panta 6. punkts: Ja ir pieļaujams, ka skolas vecuma nepilngadīgais bez pavadības paliek ilgāku laika periodu, nepilngadīgajam jābūt iespējai tāpat kā pašas pilsoņiem apmeklēt vispārējās izglītības iestādes.

- * Eiropas Sociālā Harta, I. daļas 7. punkts: Bērniem un jauniešiem ir tiesības uz speciālu aizsardzību pret fizisku un morālu kaitējumu, kam tie ir pakļauti.
- * Eiropas Sociālā Harta, I daļas 9. punkts: Ikvienai personai ir tiesības izmantot atbilstošus arodorientācijas institūciju pakalpojumus.
- * ICESCR, 13. panta 1. punkts: Izglītībai jādod visiem iespēja būt pilnvērtīgiem brīvas sabiedrības dalībniekiem, jāsekmē visu nāciju un visu rasu, etnisko un reliģisko grupu savstarpēja saprašanās, iecietība un draudzība.
- * ICRMW, 43. un 45. pants: Migrējošiem darba ņēmējiem un viņu ģimeņu locekļiem ir tāda pati iespēja kā pilsoņiem iegūt izglītību, profesionālo orientāciju un apmācību.
- * UDHR, 26. pants: Katram cilvēkam ir tiesības uz izglītību.
- * UNHCR-AP, III daļa, 6. uzdevuma 2. punkts: Valstīm jāvienojas par bēgļu pamatizglītības un vidējās izglītības nozīmi.
- * UNHCR Guidelines, 7.12.-7.14. punkts

12. Patvēruma piešķiršanas vai bēgļu statusa noteikšanas procedūra

12. a) Nošķirtajiem bērniem, neskatoties uz viņu vecumu, nekad nedrīkst liegt pieeju patvēruma piešķiršanas procedūrai. Ja vienreiz šie bērni ir pieņemti, viņiem jāpiemēro standarta procedūras un jāizvairās no alternatīvām procedūrām, tajā skaitā arī no tām, kas attiecas uz “drošām trešām valstīm” (pieņemamība), “klaji nepamatotām” (paātrinātām) un “drošām izcelsmes valstīm”, kā arī no tā, ka tiek noraidīta viņu prasība par patvēruma pieteikumu tāpēc, ka ieceršana ir notikusi no “valstīm, kurās notiek apvērsums”.

- * 1951 Refugee Convention: Konvencijas 1. pants neparedz nekādas atšķirības atkarībā no vecuma. Par bēgli var atzīt jebkura vecuma personu.
- * CRC, 22. pants
- * ES Padomes secinājumi par valstīm, kurās nepastāv nopietns vajāšanas risks, 1992.
- * ES Padomes kopējā nostāja par saskaņotu termina “bēglis” lietojumu. 1996. gada marts
- * ES Padomes rezolūcija par saskaņotu pieeju attiecībā uz trešo uzņemšanas valstu jautājumiem, 1992.
- * ES Padomes rezolūcija par klaji nepamatotiem patvēruma lūgumiem, 1992.
- * ECRE (Children), 22.-23. punkts
- * EU Res., 4. panta 1. punkts: Ikvienam nepilngadīgajam bez pavadības ir tiesības lūgt patvērumu.
- * EU Res. Minimum, 26.-27. punkts: Attiecībā uz patvērumu meklējošiem nepilngadīgajiem bez pavadības jāpieņem noteikumi, kas paredz, ka viņus pārstāv īpaši iecelts pieaugušais vai iestāde. Intervijas laikā nepilngadīgajiem bez pavadības var būt klāt šis pieaugušais vai šīs iestādes pārstāvji. Izskatot pieteikumu, ko iesniedzis nepilngadīgais bez pavadības, jāņem vērā viņa garīgā attīstība un briedums.
- * Protokols par bēgļu statusu, 1967.
- * UDHR, 14. panta 1. punkts: “Ikvienam ir tiesības meklēt un izmantot patvērumu no vajāšanas citās valstīs.”
- * UNHCR-AP, II daļa, spēkā esošs 6. punkts: 1951. gada Bēgļu konvencijas dalībvalstis aicina visas valstis pieņemt pasākumus, lai veicinātu patvēruma piešķiršanu, īpašu uzmanību veltot mazāk aizsargātām grupām, tajā skaitā sievietēm un bērniem.
- * UNHCR Guidelines, 4.1. punkts

12. b) Visos patvēruma piešķiršanas posmos, ieskaitot pārsūdzēšanu vai pārskatīšanu, nošķirtajiem bērniem jāpiešķir likumīgie pārstāvji, kuri palīdz attiecīgajam bērnam sagatavot prasību par patvēruma piešķiršanu. Likumīgajiem pārstāvjiem jāsniedz bērnam savi pakalpojumi bez maksas, turklāt papildus tam, ka šiem pārstāvjiem ir speciālas zināšanas, viņiem jābūt kvalificētiem pārstāvēt bērnus, kā arī jāpārzina tie vajāšanas veidi, kas raksturīgi attiecībā uz bērniem.

- * CRC, 12. pants
- * CRC, 22. pants
- * ECRE (Children), 24. punkts
- * UNHCR Guidelines, 4.2. un 8.3. punkts

12.1. Obligātās procesuālās garantijas

12.1.1. Lēmumi par bērna patvēruma pieteikumu jāpieņem kompetentām iestādēm, kuru kompetencē ir jautājumi par patvērumu un bēgļiem, kā arī visi juridiskie dokumenti par bērnu tiesībām.

Bērniem, kuru pirmais saņemtais lēmums ir negatīvs, ir tiesības to pārsūdzēt. Pārsūdzēšanas termiņiem jābūt pamatotiem.

Bērnu pieteikumi jāidentificē un jānosaka par prioritāriem, lai to izskatīšana netiktu atlikta uz ilgāku laiku.

* ECRE (Children), 22., 24. un 28. punkts

* EU Res., 4. panta 2. punkts: Ņemot vērā nepilngadīgo īpašās vajadzības un viņu neaizsargātību, dalībvalstīm viņu patvēruma pieteikumi jāizskata steidzamā kārtā.

* EU Res. Minimum, 1995, 26.-27. punkts

* UNHCR Guidelines, 8.1., 8.2. un 8.5. punkts

12.1.2. Īpaši attiecībā uz jaunākiem bērniem, bērniem ar invaliditāti vai tiem, kas cieš no psiholoģiskas traumas, ir vēlams, lai neatkarīgs eksperts izvērtētu bērna spēju skaidri formulēt pamatotas bailes no vajāšanas, kā arī spēju identificēt jebkādas grūtības, ar kurām viņš var saskarties, vēlreiz atceroties sāpīgus notikumus vai atklājot slepenu informāciju.

* EU Res. Minimum, 27. punkts

* ECRE (Children), 27. punkts

* UNHCR Handbook, 214. punkts

12.1.3. Ja ir jāveic intervijas, to jādara bērnu intervēšanā apmācītām amatpersonām bērnam draudzīgā veidā (pārtraukumi, nedraudīga gaisotne).

Visās intervijās bērni jāpavada likumīgiem pārstāvjiem, un, ja bērns tā vēlas, citam bērnam svarīgam pieaugušajam (sociālais darbinieks, radnieks, aizbildnis utt.).

Nošķirtajiem bērniem jāspēj sniegt liecības vairākos atšķirīgos veidos. Tie ietver mutiskas liecības, zīmēšanu un rakstīšanu, video ierakstītas intervijas ar neatkarīgiem ekspertiem, kā arī liecības, izmantojot video sakarus.

* CRC, 3.3. pants

* CoE Rec. Airports, 10. punkts, ii) apakšpunkta b) daļa

* ECRE (Children), 26.-27. punkts

* EU Res., 4. panta 5. punkts

* UNHCR Guidelines, 4.2. un 8.4. punkts

12.2. Kritēriji lēmuma pieņemšanai par bērna pieteikumu

12.2.1. Bēgļu definīcija ir piemērojama visiem, neskatoties uz vecumu. Meklējot ilgtermiņa risinājumus, īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai pastāvētu līdzsvars starp ģimenes vienotības principiem un principu, ka bērna intereses ir primārās. Iestādēm jāņem vērā ANO Komisariāta bēgļu jautājumos rokasgrāmata, vadlīnijas par bēgļu bērnu aizsardzību un aprūpi, kā arī 1997. gada vadlīnijas, jo īpaši:

- bērna vecums un brieduma pakāpe, kā arī šo bērnu attīstības pakāpe
- iespēja, ka bērni var izrādīt bailes citādā veidā, nekā pieaugušie
- varbūtība, ka bērni var pilnībā nepārzināt apstākļus savā izcelsmes valstī
- cilvēktiesību pārkāpumu veidi, kas raksturīgi attiecībā uz bērniem, piemēram, bērnu vervēšana armijās, cilvēku tirdzniecība prostitūcijas nolūkos, seksuālā eksploatācija, sieviešu dzimumorgānu sakroplošana un piespiedu darbs, kā arī citi pārkāpumu veidi
- situācija bērna ģimenē viņu izcelsmes valstī un, ja zināms, to vecāku vēlmes, kuri ir izsūtījuši bērnu no valsts, lai viņu aizsargātu
- fakts, ka bīstamas darbības, kuras attiecībā uz pieaugušajiem var uzskatīt par nomocīšanu vai diskrimināciju, attiecībā uz bērnu var būt vajāšana
- tādējādi, pārbaudot viņu prasības, lielāka uzmanība jāpievērš noteiktiem objektīviem faktoriem, un balstoties uz tiem, jānosaka, vai var uzskatīt, ka bērnam ir pamatotas bailes no vajāšanas

* 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju Pirmais papildu protokols par starptautisku bruņotu konfliktu upuru aizsardzību,

77. panta 2. punkts: Konfliktā iesaistītām pusēm jāpieņem izpildāmi pasākumi, lai nodrošinātu, ka bērni, kas nav sasnieguši 14 gadu vecumu, nepiedalās karadarbībā.

* 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju Otrais papildu protokols par lokāla rakstura bruņotu konfliktu upuru aizsardzību,

4. panta 3. punkts: Bērņus, kas nav sasnieguši 15 gadu vecumu, neiesauc bruņotajos spēkos, un neļauj viņiem piedalīties karadarbībā.

* Bēgļu bērni – vadlīnijas par aizsardzību un aprūpi, 8. un 9. nodaļa

* CRC, 3., 12., 22., 32., 34., 35., 36. un 37. pants

* CRC, 38. pants: Valstīm jānodrošina, lai personas, kas nav sasniegušas 15 gadu vecumu, neņemtu tiešu dalību bruņotos konfliktos.

* Protocol 1 to CRC

* Protocol 2 to CRC

* CAT, 1. pants: Termins "spīdzināšana" apzīmē jebkādu darbību, ar kuru kādai personai tieši tiek sagādātas stīpras fiziskas vai morālas sāpes vai ciešanas nolūkā iegūt no tās vai no trešās personas ziņas vai atziņanos, sodīt to par rīcību, kuru izdarījusi šī persona vai trešā persona vai par kuras izdarīšanu tā tiek turēta aizdomās, kā arī nolūkā iebiedēt vai piespiest šo personu vai trešo personu vai jebkura cita iemesla dēļ, kas balstās uz jebkāda rakstura diskrimināciju, ja šādas sāpes vai ciešanas sagādā valsts amatpersona vai cita oficiāla persona vai tās tiek sagādātas šādas amatpersonas vai oficiālas personas izdarītās kūdišanas dēļ vai ar to ziņu vai klusu piekrišanu.

* ECHR, 4. panta 1. punkts un 4. panta 2. punkts 2

* EU Res., 4. panta 6. punkts: Izskatot patvēruma pieteikumu, ko iesniedzis nepilngadīgais bez pavadības, jāņem vērā nepilngadīgā vecums, briedums un garīgā attīstība, kā arī fakts, ka viņš var pilnībā nepārzināt apstākļus izcelsmes valstī.

- * ICCPR, 8. pants
- * ICESCR, 10. panta 3. punkts
- * ILO C182, 3. pants
- * Protocol on Trafficking in Persons
- * RSICC, 8. panta 2. punkta b) apakšpunkta xxv) daļa un e) apakšpunkta vii) daļa: Bērnu, kas jaunāki par piecpadsmit gadiem, iesaukšana vai iesaistīšana nacionālajos bruņotajos spēkos, bruņotajos spēkos vai grupējumos vai viņu izmantošana aktīvai līdzdalībai karadarbībā ir kara noziegums.
- * UNHCR-AP, III daļa, 1. uzdevuma 2. punkts: Valstīm un ANO Komisariātam bēgļu jautājumos jāsadarbojas, lai nodrošinātu, ka iestādes ņem vērā dzimumu un vecumu, tajā skaitā ar dzimuma un vecuma aspektiem saistītus vajāšanas veidus.
- * UNHCR Guidelines, 8.6.-8.10., 9.7. un 10.4. punkts
- * UNHCR Handbook, 203. un 213.-219. punkts

12.2.2. Nošķirtie bērni, kas kļūst par pieaugušiem patvēruma piešķiršanas laikā (reizēm saukti par “noteiktu vecumu pārsniegušie”), turpina gūt labumu no tām pašām specifiskajām procedūrām, no kurām labumu saņem par 18 gadiem jaunāki bērni. Šajā sakarā valstīm jānovērš nevajadzīga aizkavēšanās, kas var būt par iemeslu tam, ka bērns sasniedz pilngadību procedūras laikā.

- * ECRE (Children), 30. punkts
- * UNHCR Guidelines, 5.4. un 10.1. punkts

13. Ilgtermiņa vai ilgstoši risinājumi

13.1. Palikšana uzņemšanas valstī/patvēruma valstī

Nošķirtajam bērnam var ļaut palikt uzņemšanas valstī, ja var piemērot kādu no šiem nosacījumiem:

- viņa vai viņš ir atzīts par bēgli, par personu, kurai vajadzīga aizsardzība vai patvērums;
- viņa vai viņš saņem “de facto” statusu vai atļauju palikt cilvēcīgu vai žēlsirdīgu iemeslu dēļ, jo atgriešanās savā izcelsmes valstī nav droša tāpēc, ka, piemēram, pastāv bruņoti konflikti, un/vai bērna vecāki nav atrodami, un izcelsmes valstī nav piemērotas personas, kas var uzņemties aprūpi, kā arī medicīnisku iemeslu dēļ;
- viņa vai viņš ir cilvēku tirdzniecības upuris, un atgriezties viņas vai viņa izcelsmes valstī nav droši;
- palikt valstī nepārprotami ir bērna interesēs.

* Bēgļu bērni – vadlīnijas par aizsardzību un aprūpi

* CRC, 3. pants

* ECRE (Children), 42. punkts

* EU Res., 5. panta 2. punkts: Kamēr repatriācija nav iespējama, dalībvalstīm jāgādā, lai nepilngadīgais var palikt [to teritorijā].

* Protocol on Trafficking in Persons, 7. pants

* UNHCR Guidelines, 9.1. un 9.4. punkts

13.2. Ģimenes atkalapvienošanās

Nošķirtajiem bērniem, kas meklē patvērumu vai kas atrodas Eiropas valstī citu iemeslu dēļ, dažreiz ir ģimenes loceklis (-ļi) kādā citā no Eiropas valstīm. Eiropas valstīm noteikti un aktīvi jāveicina ģimenes atkalapvienošanās ar bērnu valstī, kura ir atbilstoša bērna interesēm saskaņā ar drošības pasākumiem, kas izklāstīti 13.6. punktā.

Ja tas ir bērna interesēs, tad jebkurā situācijā, kas skar nošķirtos bērnus, Eiropas valstīm vienmēr jāveicina ģimenes atkalapvienošanās tajā valstī, kurā dzīvo šis bērns.

Ja nošķirtajam bērnam ir ģimenes loceklis trešā valstī un ja gan bērns, gan ģimenes loceklis vēlas atkalapvienoties šajā valstī, bērnu aprūpes iestādei rūpīgi jāizpēta, vai attiecīgais ģimenes loceklis ir piemērots, lai nodrošinātu bērna aprūpi.

* CRC, 10. panta 1. punkts

* CoE Young Migrants, 7. punkta vii-ix) apakšpunkts

* Dublin II, 15. panta 3. punkts: Ja patvēruma meklētājs ir nepilngadīgais bez pavadības, kuram citā dalībvalstī ir radnieks vai radnieki, kuri var rūpēties par viņu, tad dalībvalstis pēc iespējas apvieno nepilngadīgo ar viņa radnieku vai radniekiem, ja vien tas nav pretrunā nepilngadīgā interesēm.

* ECHR, 8.1. pants

* ECRE (Children), 32., 34. un 35. punkts

* ECRE (Integration), 139. punkts

* ES Padomes rezolūcija par nacionālo politiku saskaņošanu attiecībā uz ģimenes atkalapvienošanu, 1993. gada 3. jūnijs.

- * EU Dir. Family, 10. panta 3. punkta a) apakšpunkts: Ja bēglis ir nepilngadīgais bez pavadības, dalībvalstis atļauj viņa pirmās pakāpes radnieku taisnā augšupējā līnijā iecelšanu un uzturēšanos ģimenes atkalapvienošanās nolūkā.
- * EU Res., 5. panta 3. punkta a) apakšpunkts: Kompetentajām iestādēm jāsadarbojas, atkalapvienojot bez pavadības esošos nepilngadīgos un citus viņu ģimenes locekļus vai nu nepilngadīgo izcelsmes valstī, vai valstī, kurā uzturas šie ģimenes locekļi.
- * ICCPR, 23. panta 1. punkts
- * ICRMW, 44. panta 1. punkts
- * UNHCR-AP, III daļa, 1. uzdevuma 2. punkts: Valstīm jāievieš un jāuzlabo ar dzimumu un vecumu saistīti drošības pasākumi patvēruma piešķiršanas procedūrās, lielu nozīmi piešķirot ģimenes vienotības principam.
- * UNHCR Guidelines, 5.5., 10.5. un 10.11. punkts

13.3. Integrācija

13.3.1. Ja nošķirtajam bērnam vienreiz ir dota atļauja palikt, aprūpes/labklājības iestādēm rūpīgi jāveic bērna stāvokļa novērtējums (ņemot vērā viņas vai viņa vecumu, dzimumu, aprūpes vēsturi, garīgo un fizisko veselību, izglītību un ģimenes stāvokli šī bērna izcelsmes valstī). Konsultējoties ar bērnu, jāatrod piemērota vieta, kur viņu izvietot ilgtermiņā. Tā, protams, var būt iepriekšējā pagaidu aprūpes vieta. Parasti ir vēlams, ka par 15/16 gadiem jaunākus bērnus aprūpē savas kultūras audžuģimenēs. Vecāki bērni var dot priekšroku/viņiem var klāties labi, dzīvojot mazās grupās mājas vidē. Personālam šādā vietā jābūt pienācīgi apmācītiem aprūpes darbiniekiem, kas pārzina nošķirto bērnu kultūras vajadzības. Principā vienu vecāku bērni jāatstāj kopā vienā un tajā pašā aprūpes vietā, kamēr viņi neizsaka vēlmi mainīt šo kārtību vai kamēr tas ir viņu interesēs. Ja vairāki vienu vecāku bērni dzīvo neatkarīgi, vecākajam bērnam uzņemoties atbildību, tad jānodrošina, ka viņš vai viņa saņem īpašu atbalstu un konsultācijas. Lai atvieglotu to nošķirto bērnu pāreju uz neatkarīgu dzīvi, kuri ir sasnieguši pilngadības vecumu, viņiem jāpiedāvā atbalsts "pēcaprūpes" programmas ietvaros.

- * 1951 Refugee Convention, 21. pants: Noteikumi par atzītu bēgļu mājokli
- * 1951 Refugee Convention, 23. pants: Noteikumi par "sociālo palīdzību" atzītiem bēgļiem
- * 1951 Refugee Convention, 24. pants: Atzītu bēgļu darba apstākļu un sociālās nodrošināšanas noteikumi
- * CRC, 13., 14., 15., 16., 19., 20., 25., 26. un 27. pants
- * ECRE (Children), 19. punkts
- * EU Res., 4. panta 7. punkts: Tiklīdz nepilngadīgajam bez pavadības ir piešķirts bēgļa statuss vai arī kādas citas pastāvīgas uzturēšanās tiesības, jāveic pasākumi, lai viņu izmitinātu uz ilgu laiku.
- * UNHCR Guidelines, 10.2.-10.3. un 10.6.-10.9. punkts

13.3.2. Nošķirtā bērna tiesībām saņemt izglītību un apmācību, veselības aprūpi, valodas atbalstu (11.3. punkts), kā arī darbu jābūt tādām pašām, kādas ir pilsoņu bērniem, un tās jāievēro saskaņā ar valsts likumiem.

Kad nošķirtie bērni, kuri ieradušies kā nepilngadīgie un saņēmuši atļauju palikt cilvēcīgu vai žēlsirdīgu iemeslu dēļ vai kuri saņēmuši jebkāda cita veida īslaicīgu statusu, kas beidzas 18 gadu vecumā, sasniedz pilngadību, pret viņiem jāizturas augstsirdīgi, un liela uzmanība jāpievērš viņu neaizsargātībai. Viņiem jāļauj palikt uzņemšanas valstī.

* 1951 Refugee Convention, 22. pants: Atzītu bēgļu tiesības uz izglītību

* CRC, 2., 3., 23., 24., 28. pants, 29. panta 1c. punkts un 30. pants

* CRC, 31. pants: Dalībvalstis atzīst bērna tiesības uz atpūtu un brīvo laiku, tiesības piedalīties spēlēs un izpriecpasākumos, kas atbilst viņa vecumam, un brīvi piedalīties kultūras dzīvē un nodarboties ar mākslu; Dalībvalstis respektē un stimulē šīs bērna tiesības un gādā par atbilstošu un vienādu iespēju radīšanu kultūras un radošajai darbībai, brīvā laika pavadīšanai un atpūtai.

* CRC, 39. pants

* ECRE (Children), 36.-41. punkts

* ECRE (Integration), 103.-107. punkts

* UNHCR Guidelines, 10.10. punkts

13.4. Adopcija

Adopcija reti, ja vispār kādreiz, ir piemērojama nošķirtajam bērnam. Pirms adopcijas apsveicami un vēlami var būt tas, ka pilnvarota organizācija rūpīgi izvērtē bērna ģimenes apstākļus viņa izcelsmes valstī, kas ir būtiski. Hāgas konferences par starptautiskajām privāttiesībām rekomendācijā galvenajos vilcienos ir aprakstītas pārredzamas procedūras.

* CRC, 21. pants: Valstu saistības attiecībā uz adopciju citās valstīs.

* Hague Convention 1993

* Rekomendācija par to, kā bēgļu bērniem un citiem bērniem, kas pārvietoti uz kādu citu valsti, piemērot Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos, 1994. gada oktobris

* UNHCR Guidelines, 10.4. un 10.8. punkts

13.5. Identitāte un pilsonība

Nošķirtajiem bērniem, kuri ir atzīti par bezvalstniekiem, jāpalīdz iegūt pilsonību.

* 1951 Refugee Convention, 27. un 28. pants: Valstis atzītiem bēgļiem izdod personības dokumentus un ceļošanas dokumentus.

* 1951 Refugee Convention, 34. pants: Valstis veicina bēgļu naturalizāciju.

* CRC, 7. panta 1. punkts: Bērniem ir tiesības uz pilsonības iegūšanu.

* CRS

* ICCPR, 24. panta 3. punkts: Katram bērnam ir tiesības uz pilsonības iegūšanu.

* Konvencija par bezvalstnieku statusu, 1954, 32. pants: Valstis veicina bezvalstnieku naturalizāciju.

13.6. Atgriešanās izcelsmes valstī

13.6.1. Šī ir sarežģīta joma, un ir vajadzīgi sīki izstrādāti ieteikumi par labas prakses ieviešanu. Nošķirta bērna atgriešanās jāorganizē vienīgi tad, ja tā ir bērna interesēs. Visos citos gadījumos, piemēram, cīnoties pret nelegālu iecelošanu, atgriešanās jautājumam jābūt sekundāram.

Labākais veids, kā atkalapvienot ģimeni un organizēt atgriešanos, ir ievērot brīvprātības principu. Bērnam jābūt pilnībā informētam, viņam jāsaņem konsultācijas, un viņa viedoklis jāņem vērā visos procesa posmos. Laiks, ko bērns pavadījis ārpus izcelsmes valsts, un viņa vecums, ir būtiski faktori, kas jāņem vērā šajā procesā.

* Bēgļu bērni – vadlīnijas par aizsardzību un aprūpi, UNHCR, 1994, 138.-144. lpp.

* CRC, 3. pants

* Protocol on Trafficking in Persons, 8. panta definīcija: Valstis veicina cilvēku tirdzniecības upuru atgriešanos.

* UNHCR Guidelines, 9.4. un 10.-12. punkts

13.6.2. Lai varētu organizēt bērna atgriešanos izcelsmes valstī, vispirms jāīsteno šādi punkti:

- ir rūpīgi izvērtēts, vai bērna atgriešanās viņa vai viņas valstī ir droša, ņemot vērā vajāšanas risku, to, vai pastāv risks tikt iesaistītam bruņotos konfliktos, kā arī vardarbības, ļaunprātības un izmantošanas risku;
- persona, kas rūpējas par bērnu, un aizbildnis/konsultants uzņemšanas valstī piekrīt, ka atgriešanās ir bērna interesēs;
- ir rūpīgi izvērtēta ģimenes situācija dzimtenē. Nepieciešams noskaidrot, vai bērna ģimene (vecāki vai citi ģimenes locekļi) spēj nodrošināt atbilstošu aprūpi;
- ir rūpīgi izvērtēts tas, vai dzimtenē ir pieejams uzturs, mājoklis, veselības aprūpe, izglītība, profesionālā apmācība un darba iespējas;
- šī izpēte jāveic profesionālai un neatkarīgai organizācijai (cita organizācija vai persona (-as), nevis tā, kas sākotnēji izskatīja prasību par bērna bēgļa statusu vai citu prasību), tai jābūt objektīvai, apolītiskai, un šī izpēte jāveic, ņemot vērā bērna intereses katrā atsevišķā gadījumā;

- bērnam ierodoties izcelsmes valstī, bērna vecāki, radnieki vai citas pieaugušas personas, kas rūpējas par šo bērnu, piekrīt nekavējoties un ilgtermiņā nodrošināt aprūpi. Jāizvērtē un jāņem vērā ģimenes uzskati par bērna atgriešanos;

- bērns ir pilnībā informēts un viņam sniegta konsultācijas visos posmos, kā arī ir nodrošināts, ka šis bērns saņem atbilstošas konsultācijas un atbalstu. Vērā jāņem arī bērna uzskati par atgriešanos atbilstoši viņa/viņas vecumam un brieduma pakāpei;

- pirms atgriešanās ir veicināti sakari bērna un viņa vai viņas ģimenes starpā;

- atgriešanās laikā bērns atrodas pienācīgā pavadībā;

- pēc atgriešanās atbilstošām iestādēm vai aģentūrām efektīvi jāpārbauda bērna labklājība.

Lai nodrošinātu, ka bērns atgriežas drošā vidē, nekad nedrīkst organizēt cilvēku tirdzniecības bērnu upuru atgriešanos viņu izcelsmes valstī, pietiekami neizvērtējot ģimenes situāciju un iespējamus riskus, vai pastāv atriebšanās vai atkārtota izmantošana cilvēku tirdzniecībā.

Ar nošķirtajiem bērniem, kas ierodas kā nepilngadīgie, bet kas ir sasnieguši 18 gadu vecumu, un kuriem nav dota atļauja atgriezties uzņemšanas valstī, jāapietas kā ar mazāk aizsargātiem un jāsniedz viņiem konsultācijas par nosacījumiem, kas nosaka veiksmīgu atkārtotu integrāciju viņu izcelsmes valstī.

- * 1951 Refugee Convention, 32. panta 1. punkts: Valstis neizraida no savas teritorijas bēgļus, kas tajā atrodas likumīgi.
- * 1951 Refugee Convention, 33. pants
- * CAT, 3. pants
- * CRC, 3. pants
- * CRC, 5. pants: Valstis respektē vecāku vai paplašinātās ģimenes tiesības un pienākumus pienācīgi virzīt un vadīt bērnus.
- * CRC, 6., 12., 19., 20., 24., 27., 28., 34., 35., 36. pants, 37. panta a) punkts, 38. un 39. pants
- * CoE Rec. on Expulsion, 13. punkts v) apakšpunkta h) daļa: Ar nepilngadīgajiem bez pavadības jāapietas atbilstoši viņu vecumam, un nepilngadīgo ekspertam nekavējoties jāuzņemas rūpes par attiecīgo nepilngadīgo, kā arī šiem nepilngadīgajiem ir tiesības uz likumīgu konsultāciju un pārstāvību.
- * CoE Young Migrants, 7. punkta, x) apakšpunkts
- * ECRE (Children), 33. un 42. punkts
- * EU Res., 5. pants
- * UNHCR-AP, III daļa, 2. uzdevuma 7. punkts: Valstīm, kas strādā sadarbībā ar attiecīgām starpvaldību organizācijām, jāattīsta stratēģijas, lai veicinātu personu atgriešanos un atpakaļuzņemšanu, neparedzot vajadzību pēc starptautiskas aizsardzības, humānā veidā un pilnībā ievērojot cilvēktiesības un cieņu, pārmērīgi neizmantojot varu un bērnu gadījumā – pienācīgi ievērojot šo bērnu intereses.
- * UNHCR Guidelines, 9.4., 9.5., 10.5., 10.12.-10.14. punkts

I PIELIKUMS

SOCIĀLĀ VĒSTURE

Atsaucoties uz iepriekš minēto C 7. punktu, par bērna aprūpi atbildīgajai organizācijai jāsavāc šāda informācija par bērnu:

1. Informācija par ģimeni (izcelsmes valstī un citur)
  2. Informācija par bērnam svarīgām personām, kas nav ģimenes locekļi
  3. Apstākļi, kādos bērns tika atrasts/identificēts
  4. Informācija par bērna nošķiršanu no ģimenes
  5. Informācija par bērna dzīvi pirms un pēc nošķiršanas
  6. Bērna fiziskās veselības stāvoklis, slimības un iepriekšējā medicīniskā vēsture
  7. Izglītība (oficiālā un neoficiālā)
  8. Pašreizējā aprūpes kārtība
  9. Bērna vēlmes un plāni attiecībā uz nākotni
  10. Iepriekšējais novērtējums par bērna garīgo un emocionālo attīstību un brieduma pakāpi
  11. Vecuma novērtējums
- (UNHCR Guidelines, 5.9. punkts)

II PIELIKUMS

STARPTAUTISKĀS UN REĢIONĀLĀS TIESĪBAS, POLITIKA UN VADLĪNIJAS

1. Starptautiskie dokumenti par bērnu tiesībām un aizsardzību

- Konvencija par nepilngadīgo aizsardzību, 1961.
- Konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem, 1980.
- Hāgas konference par starptautiskajām privāttiesībām
- Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzišanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, 1996.
- Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos, 1993.
- ILO Konvencija par aizliegumu un nekavējošu rīcību, lai ierobežotu visnelabvēlīgākās bērnu darba formas, C182, 1999.
- Papildu protokols par bērnu iesaistīšanu bruņotos konfliktos, 2000.
- Papildu protokols par bērnu tirdzniecību, bērnu prostitūciju un bērnu pornogrāfiju, 2000.
- Rekomendācija par to, kā bēgļu bērniem un citiem bērniem, kas pārvietoti uz kādu citu valsti, piemērot Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos, Hāgas konference par starptautiskajām privāttiesībām, 1994. gada oktobris
- ANO Konvencija par bērna tiesībām, 1989.
- ANO noteikumi par to pusaudžu aizsardzību, kuriem atņemta brīvība, 1990.
- ANO standartnoteikumi par nepilngadīgo tiesvedības administrēšanu (Pekinas noteikumi), 1985.

2. Starptautiskās tiesības

- Konvencija pret diskrimināciju izglītībā, 1960.
- Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem, 1984.
- Konvencija par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu, 1979.
- Konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, 1965.
- Konvencija par apatridu skaita samazināšanu, 1961.
- Konvencija par bezvalstnieku statusu, 1954.
- Starptautiskā konvencija par migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimeņu locekļu tiesību aizsardzību, 1990.
- Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, 1966. (un papildu protokols)
- Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, 1966.
- 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju papildu protokols par starptautisku bruņotu konfliktu upuru aizsardzību (Pirmais protokols), 1977. gada 8. jūnijs, 77. un 78. pants
- 1949. gada 12. augusta Ženēvas konvenciju papildu protokols par nestarptautisku bruņotu konfliktu upuru aizsardzību (Otrais protokols), 1977. gada 8. jūnijs, 4. pants
- ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību papildu protokols pret migrantu nelikumīgu ieviešanu pa zemes, ūdens un gaisa ceļiem, 2000.
- Protokols par bēgļu statusu, 1967.
- ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību papildu protokols par cilvēku, īpaši sievietes un bērnu, tirdzniecības novēršanu, apkarošanu un sodīšanu, 2000.
- Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūti, 1998.
- ANO Konvencija pret transnacionālo organizēto noziedzību, Palermo, 2000.
- ANO Konvencija par bēgļu statusu, 1951.
- Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, 1948.

3. Eiropas dokumenti

- Eiropas konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem, 1987.
- Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (un protokoli), 1950.
- 1967. gada 24. aprīļa Eiropas konvencija par bērnu adopciju
- 1996. gada 25. janvāra Eiropas konvencija par bērnu tiesību izmantošanu

- 1975. gada 15. oktobra Eiropas Konvencija par ārlaulībā dzimušu bērnu juridisko statusu
- 1980. gada 20. maija Eiropas Konvencija par nolēmumu atzīšanu un izpildi par bērnu aizbildnību un bērnu aizbildnības atjaunošanu
- Eiropas Sociālā harta, 1961.

4. Eiropas Savienības likumdošana par patvēruma piešķiršanu un imigrāciju

- Eiropas Savienības Pamattiesību harta, 2000. gada decembris
- Padomes Direktīva 2001/40/EK par tādu lēmumu savstarpēju atzīšanu, kas attiecas uz trešo valstu valstspiederīgo personu izraidīšanu
- 2000. gada 20. jūlija Padomes Direktīva 2001/55/EK par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas
- Padomes Direktīva 2003/9/EK ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai
- 2003. gada 22. septembra Padomes Direktīva 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos
- Padomes Regula (EK) Nr. 343/2003 ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts pilsoņa patvēruma pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm, 2003 (Dublin II)
- Padomes Regula (EK) Nr. 2725/2000 par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas Eurodac izveidi, lai efektīvi piemērotu Dublinas Konvenciju
- Eiropas Komisijas paziņojums par ES dalībvalstu ārējo robežu pārvaldīšanu, 2002. gada maijs
- Eiropas Konvencija par pakāpenisku kontroles atcelšanu pie kopīgajām robežām, 1985 (Šengenas Līgums)
- Pamatlēmums par cīņu pret cilvēku tirdzniecību, 2002. gada septembris
- Plāns cīņai pret nelegālu imigrāciju un cilvēku tirdzniecību, ES padome, 2002. gada jūnijs
- Šengenas Līguma īstenošanas konvencija, 1990.

5. ANO Komisariāta cilvēktiesību jautājumos vadlīnijas un ANO Komisariāta cilvēktiesību jautājumos Izpildu komiteja

- Vadlīnijas par politiku un procedūrām attiecībā uz bērniem bez pavadības, kuri meklē patvērumu, 1997.
- Rokasgrāmata par bēgļu statusa noteikšanas procedūrām un kritērijiem, 1992.
- Bēgļu bērni – vadlīnijas par aizsardzību un aprūpi, 1994.
- Bēgļu pārvietošanās – starptautiska rokasgrāmata par to, kā vadīt uzņemšanu un integrāciju, 3.3. nodaļa, Ieguldījums nākotnē – bēgļu bērni un jaunieši, 2002.
- ANO Komisariāta bēgļu jautājumos Aizsardzības darba kārtība, 2002.
- ANO Komisariāta bēgļu jautājumos Izpildu komitejas secinājums Nr. 47 (1987) "Bēgļu bērni"
- ANO Komisariāta bēgļu jautājumos Izpildu komitejas secinājums Nr. 59, (1989) "Bēgļu bērni"
- ANO Komisariāta bēgļu jautājumos Izpildu komitejas secinājums Nr. 84, (1997) " Bēgļu bērni un pusaudži"
- ANO Komisariāta bēgļu jautājumos Izpildu komitejas secinājums Nr. 88, (1999) "Bēgļu ģimenes aizsardzība"
- ANO Komisariāta bēgļu jautājumos vadlīnijas par atstumtību, 1996.
- Darbs ar nepavadītiem bērniem – uz sabiedrību balstīta pieeja, 1996.

6. ANO deklarācijas, rezolūcijas un vadlīnijas

- Deklarācija par sociālajiem un juridiskajiem principiem attiecībā uz bērnu aizsardzību un labklājību, ar īpašu atsauci uz nodošanu audzināšanā un adopciju nacionālā un starptautiskā līmenī, 1986.
- Deklarācija par to personu cilvēktiesībām, kuri nav tās valsts pilsoņi, kurā viņi dzīvo, 1985.
- Deklarācija par to personu tiesībām, kuri pieder pie nacionālas vai etniskas, reliģiskas vai lingvistiskas minoritātes, 1992
- ANO Komisariāta cilvēktiesību jautājumos ieteiktie principi un vadlīnijas par cilvēktiesībām un cilvēku tirdzniecību, E/2002/68/Add.1, 2002. gada 20. maijs
- ANO Komisariāta cilvēktiesību jautājumos Cilvēktiesību apakškomitejas rezolūcija 2002/51 par sievietēm un meiteņu tirdzniecību

7. Eiropas Savienības rezolūcijas un rekomendācijas

- Briseles deklarācija par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu, ES Padome, 2002. gada 29. novembris, JAI 280, SOC 572
- Secinājumi par valstīm, kurās nepastāv nopietns vajāšanas risks, ES Padome, 1992.
- Secinājumi par patvēruma meklētāju uzņemšanas nosacījumiem, ES Padome, 2000. gada septembris
- Padomes lēmums par to tiesību aktu īstenošanas uzraudzību, kas pieņemti attiecībā uz patvērumu, ES Padome, 1997. gada jūnijs
- Vienotā rīcība attiecībā uz cilvēku tirdzniecības un bērnu seksuālās izmantošanas apkarošanu, ES Padome, 1997. gada februāris (97/1 54/JHA)
- 1996. gada 4. marta kopējā nostāja, ko Padome, balstoties uz K.3 pantu Līgumā par Eiropas Savienību, izstrādājusi par saskaņotu termina “bēglis” lietojumu 1. pantā 1951. gada 28. jūlija Ženēvas Konvencijā par bēgļa statusu (96/196/JHA)
- Rezolūcija par apgrūtinājuma sadalīšanu attiecībā uz pārvietotu personu pagaidu uzņemšanu un uzturēšanos, ES Padome, 1995. gada septembris
- Rezolūcija par saskaņotu pieeju attiecībā uz trešo uzņemšanas valstu jautājumiem, ES Padome, 1992.
- Rezolūcija par klaji nepamatotiem patvēruma lūgumiem, ES Padome, 1992.
- Rezolūcija par obligātajām garantijām patvēruma piešķiršanas procedūrās, ES Padome, 1995. gada jūnijs
- Rezolūcija par nacionālo politiku saskaņošanu attiecībā uz ģimeņu atkalapvienošanu, ES Padome, 1993. gada jūnijs
- Rezolūcija par nepilngadīgajiem bez pavadības, kuri ir trešo valstu pilsoņi, ES Padome, 1997. gada jūnijs (97/C 221/03)

8. Eiropas Padomes rezolūcijas un rekomendācijas

- Ministru komitejas rekomendācija Nr. R (91)11 par bērnu un jauniešu seksuālu izmantošanu, pornogrāfiju, prostitūciju un tirdzniecību
- Ministru komitejas rekomendācija Nr. R (2000) 11 par cilvēku tirdzniecību seksuālās izmantošanas nolūkā
- Septītās par imigrācijas jautājumiem atbildīgās ministru konferences Noslēguma deklarācija, 2002. gada septembris
- Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1237 (1994) par to patvēruma meklētāju stāvokli, kuru patvēruma pieteikumi ir noraidīti
- Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1309 (1996) par to darbinieku apmācību, kuri sagaida patvēruma meklētājus robežpunktos
- Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1327 (1997) par bēgļu un patvēruma meklētāju cilvēktiesību aizsardzību un nostiprināšanu Eiropā
- Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1475 (2000). Patvēruma meklētāju ierašanās Eiropas lidostās
- Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1547 (2002) par izraidīšanas procedūrām, kas īstenotas atbilstoši cilvēktiesībām un ievērojot drošību un cieņu
- Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1577 (2002), Sļepenas migrācijas privilēģiju veidošana
- Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1596 (2003). Jauno migrantu situācija Eiropā

9. EDSO dokumenti

- EDSO rīcības plāns cīņai pret cilvēku tirdzniecību, Māstrihtas ministru sanāksme, 2003.

10. Eiropas Padomes bēgļu un izsūtīto personu jautājumos nostājas

- Eiropas Padome bēgļu un izsūtīto personu jautājumos – nostāja par bēgļu bērniem, 1996.
- Eiropas Padome bēgļu un izsūtīto personu jautājumos – nostāja par bēgļu integrāciju Eiropā, 2002. gada decembris

III PIELIKUMS

IZMANTOTĀS ATSAUCES

Atsauces sākas ar ANO Konvenciju par bērna tiesībām un tās papildu protokoliem, pēc tam sniegta izmantotās abreviatūras, kas papildinātas ar izvilkumu no attiecīgā panta vai punkta vai saiti uz tekstu.

CRC, ANO Konvencija par bērna tiesībām, 1989.

2. panta 1. punkts: Dalībvalstis respektē un nodrošina visas šajā konvencijā paredzētās tiesības katram bērnam, uz kuru attiecas to jurisdikcija, bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa un bērna, viņa vecāku vai likumīgo aizbildņu dzimšanas apstākļiem vai jebkādiem citiem apstākļiem.

2. panta 2. punkts: Dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu bērna aizsardzību pret visām diskriminācijas vai soda formām, kas pamatotas uz bērna, bērna vecāku, likumīgo aizbildņu vai citu ģimenes locekļu statusu, darbību, paustajiem uzskatiem vai pārliecību.

3. panta 1. punkts: Visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātiestādes, kas nodarbojas ar sociālās nodrošināšanas jautājumiem, tiesas, administratīvie vai likumdošanas orgāni, uzmanība pirmām kārtām tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses.

3. panta 3. punkts: Dalībvalstis gādā par to, lai iestādes, dienesti un orgāni, kas ir atbildīgi par bērnu aprūpi vai viņu aizsardzību, atbilstu kompetentu orgānu noteiktajām normām, tai skaitā drošības un veselības aizsardzības ziņā un to personāla kvantitātes un piemērotības aspektā, kā arī kompetentas uzraudzības sfērā.

5. pants: Dalībvalstis respektē vecāku un attiecīgajos gadījumos paplašinātās ģimenes vai kopienas locekļu, kā to paredz vietējās paražas, aizbildņu vai citu saskaņā ar likumu par bērnu atbildīgo personu atbildību, tiesības un pienākumus pienācīgi virzīt un vadīt bērnu šajā konvencijā atzīto viņa tiesību realizēšanā un darīt to atbilstoši bērna topošajām spējām.

6. panta 1. punkts: Dalībvalstis atzīst, ka ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvību.

7. panta 1. punkts: Bērnu reģistrē tūlīt pēc dzimšanas, un viņam kopš piedzimšanas brīža ir tiesības uz vārdu un pilsonības iegūšanu, kā arī, ciktāl tas iespējams, tiesības zināt savus vecākus un tiesības būt viņu aizgādībā.

8. panta 1. punkts: Dalībvalstis apņemas respektēt bērna tiesības uz savas individualitātes saglabāšanu, ieskaitot pilsonību, vārdu un ģimenes saites, kā tas paredzēts likumā, nepieļaujot pretlikumisku iejaukšanos.

8. panta 2. punkts: Ja bērnam nelikumīgi tiek atņemta daļa vai visi viņa individualitātes elementi, dalībvalstis nodrošina viņam nepieciešamo palīdzību un aizstāvību viņa individualitātes drīzākai atjaunošanai.

9. panta 3. punkts: Dalībvalstis respektē bērna tiesības, kurš tiek šķirts no viena vai abiem vecākiem, regulāri uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar abiem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā ar nepieciešamību vislabāk ievērot bērna intereses.

9. panta 4. punkts: Tajos gadījumos, kad šāda šķiršana izriet no kāda dalībvalsts pieņemta lēmuma, piemēram, ja viens vai abi vecāki vai bērns tiek apcietināti, ieslodzīti cietumā, izsūtīti, deportēti vai viņu nāves gadījumā (arī tad, ja nāve iestājusies jebkāda iemesla dēļ, attiecīgajai personai atrodoties valsts pārziņā), šāda dalībvalsts sniedz vecākiem, bērnam vai, ja tas nepieciešams, citam ģimenes loceklim pēc viņu lūguma vajadzīgo informāciju sakarā ar promejošā ģimenes locekļa/locekļu atrašanās vietu, ar nosacījumu, ka šādas informācijas sniegšana nekaitē bērna labklājībai. Dalībvalstis vēlāk nodrošina, lai šāda lūguma iesniegšana pati par sevi neizraisītu nelabvēlīgas sekas attiecīgajai personai/personām.

10. panta 1. punkts: Atbilstoši dalībvalstu saistībām saskaņā ar 9.panta 1.punktu bērna vai viņa vecāku pieteikumi iebraukšanai dalībvalstī vai izbraukšanai no tās ģimenes atkalsavienošanos nolūkā dalībvalstīm jāizskata pozitīvi, humāni un operatīvi. Dalībvalstis vēlāk nodrošina, lai šāda lūguma iesniegšana neizraisītu nelabvēlīgas sekas pieteicējiem un viņu ģimenes locekļiem.

10. panta 2. punkts: Bērnam, kura vecāki dzīvo dažādās valstīs, ir tiesības regulāri, izņemot īpašus apstākļus, uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar abiem vecākiem. Šai nolūkā un atbilstoši dalībvalstu saistībām saskaņā ar 9.panta 2.punktu dalībvalstis respektē bērna un viņa vecāku tiesības atstāt jebkuru valsti, arī savu, un atgriezties savā valstī. Attiecībā uz tiesībām atstāt jebkuru valsti ir spēkā tikai tādi ierobežojumi, kādi noteikti ar likumu un nepieciešami valsts drošības, sabiedriskās kārtības (ordre public), iedzīvotāju veselības vai tikumiskuma vai citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai un ir savienojami ar citām šajā konvencijā atzītajām tiesībām.

12. panta 1. punkts: Dalībvalstis nodrošina bērnam, kas spējīgs formulēt savus uzskatus, tiesības brīvi paust šos uzskatus visos jautājumos, kas skar bērnu, pie tam bērna uzskatiem tiek veltīta pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei.

12. panta 2. punkts: Šai nolūkā bērnam tiek arī dota iespēja tikt uzklautam jebkādas ar bērnu saistītas iztiesāšanas vai administratīvās izmeklēšanas gaitā vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīga orgāna starpniecību nacionālās likumdošanas procesuālajās normās paredzētajā kārtībā.

13. panta 1. punkts: Bērnam ir tiesības brīvi izteikt savas domas; šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un nodot jebkāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no robežām mutvārdos, rakstveidā vai drukātā veidā, mākslas darbu veidā vai ar citu līdzekļu palīdzību pēc bērna izvēles.

13. panta 2. punkts: Šo tiesību realizēšanu var pakļaut zināmiem ierobežojumiem, taču tie var būt tikai tādi ierobežojumi, kas paredzēti likumā un kas nepieciešami:

a) lai respektētu citu personu tiesības un reputāciju; vai b) lai aizsargātu valsts drošību vai sabiedrisko kārtību (ordre public) vai iedzīvotāju veselību vai tikumiskumu.

14. panta 1. punkts: Dalībvalstis respektē bērna tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību.

14. panta 2. punkts: Dalībvalstis respektē vecāku un attiecīgajos gadījumos likumīgo aizbildņu tiesības un pienākumus vadīt bērnu un realizēt viņa tiesības ar metodi, kas harmonē ar bērna topošajām spējām.

14. panta 3. punkts: Brīvību pievērsties savai reliģijai vai ticībai var pakļaut tikai tādiem ierobežojumiem, kas noteikti ar likumu un nepieciešami valsts drošības, sabiedriskās kārtības, iedzīvotāju tikumiskuma un veselības aizsardzībai vai citu personu pamattiesību un pamatbrīvību aizsardzībai.

15. panta 1. punkts: Dalībvalstis atzīst bērna tiesības uz asociācijas brīvību un mierīgu sanāksmju brīvību.

15. panta 2. punkts: Šo tiesību realizēšanā nedrīkst piemērot nekādus ierobežojumus, izņemot tos, kas tiek piemēroti saskaņā ar likumu un kas nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā valsts drošības vai sabiedriskās drošības, sabiedriskās kārtības (ordre public), iedzīvotāju veselības vai tikumiskuma aizsardzības vai citu personu tiesību un brīvību aizsardzības interesēs.

16. panta 1. punkts: Neviena bērns nedrīkst būt patvaļīgs vai nelikumīgas iejaukšanās viņa tiesību realizēšanā uz personisko dzīvi, ģimenes dzīvi, dzīvojamo telpu neaizskaramību vai korespondences noslēpumu vai viņa goda un reputācijas nelikumīga apdraudējuma objekts.

16. panta 2. punkts: Bērnam ir tiesības uz likuma aizsardzību pret šādu iejaukšanos vai apdraudējumu.

17. pants: Dalībvalstis atzīst masu informācijas līdzekļu svarīgo lomu un nodrošina, lai bērnam būtu pieejama informācija un materiāli no dažādiem nacionālajiem un starptautiskajiem avotiem, it īpaši tāda informācija un materiāli, kuru mērķis ir sekmēt bērna sociālo, garīgo un morālo labklājību, kā arī veselīgu fizisko un psihisko attīstību. Šajā nolūkā dalībvalstis:

a) stimulē masu informācijas līdzekļus izplatīt informāciju un materiālus, kas ir derīgi bērnam sociālā un kultūras aspektā un atbilst 29.panta mērķiem; b) stimulē starptautisko sadarbību šādas no dažādiem kultūras, nacionālajiem un starptautiskajiem avotiem iegūtas informācijas un materiālu sagatavošanā, apmaiņā ar to un tās izplatīšanā; c) stimulē bērnu literatūras izdošanu un izplatīšanu; d) stimulē masu informācijas līdzekļus, lai tie veltītu īpašu uzmanību kādai minoritāšu grupai vai pamattiesībniekiem piederošā bērna vajadzību

apmierināšanai valodas jomā; e) stimulē pienācīgu principu izstrādāšanu bērna aizsardzībai pret viņa labklājībai kaitīgu informāciju un materiāliem, ņemot vērā 13. un 18.panta noteikumus.

18. panta 2. punkts: Lai garantētu šajā konvencijā izklāstītās tiesības un sekmētu to realizēšanu, dalībvalstis sniedz vecākiem un likumīgajiem aizbildņiem pienācīgu palīdzību viņu pienākumu pildīšanā, kas saistīti ar bērnu audzināšanu, un nodrošina bērnu iestāžu tīkla attīstību.

19. panta 1. punkts: Dalībvalstis veic visus nepieciešamos likumdošanas, administratīvos, sociālos un izglītojošos pasākumus, lai aizsargātu bērnu pret vecāku, likumīgo aizbildņu vai jebkuras citas personas, kas rūpējas par bērnu, visu veidu fizisku vai psiholoģisku vardarbību, apvainojumiem vai ļaunprātībām, gādības trūkumu vai paviršu izturēšanos, rupju apiešanos vai ekspluatāciju, arī pret seksuālajām ļaunprātībām.

19. panta 2. punkts: Šādi aizsardzības pasākumi, ja nepieciešams, ietver efektīvas procedūras, lai īstenotu sociālās programmas nolūkā nodrošināt vajadzīgo atbalstu bērnam un personām, kas par viņu rūpējas, kā arī lai citādā veidā novērstu un konstatētu, paziņotu, nodotu izskatīšanai, izmeklētu, ārstēt un veiktu vēlākos pasākumus sakarā ar iepriekšminētajiem gadījumiem, kad notikusi nežēlīga apiešanās ar bērnu, un lai nepieciešamības gadījumā ierosinātu tiesas procedūru.

20. panta 1. punkts: Bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi nav savas ģimenes vides vai kuru, lai vislabāk ievērotu viņa paša intereses, nedrīkst atstāt šajā vidē, ir tiesības uz īpašu valsts aizsardzību un palīdzību.

20. panta 3. punkts: Šāda aprūpe var ietvert, piemēram, nodošanu audzināšanā, "kafalu" saskaņā ar islama tiesībām, adoptāciju vai, ja nepieciešams, ievietošanu attiecīgās bērnu kopšanas iestādēs. Izskatot aprūpes variantus, pienācīgi jāievēro bērna audzināšanas pēctecības vēlamā saglabāšana un viņa etniskā izcelsme, reliģiskā un kultūras piederība un dzimtā valoda.

21. pants: Dalībvalstis, kas atzinušas un/vai atļāvušas adoptācijas sistēmas funkcionēšanu, nodrošina, lai pirmām kārtām tiktu vislabāk ievērotas bērna intereses, un tās:

a) nodrošina, lai bērna adoptāciju atļautu tikai kompetentas varas iestādes, kuras saskaņā ar piemērojamo likumu un procedūrām, kā arī pamatojoties uz visu ar lietu saistīto un ticamo informāciju, noteic, ka adoptācija pieļaujama atbilstoši bērna statusam attiecībā uz vecākiem, radniekiem un likumīgajiem aizbildņiem un ka ieinteresētās personas, ja vajadzīgs, devušas savu apzinātu piekrišanu adoptācijai uz tādas konsultācijas pamata, kāda var būt nepieciešama; b) atzīst, ka adoptācija citā valstī var tikt uzskatīta par alternatīvu bērna aprūpes paņēmieni, ja bērnu nevar nodot audzināšanā vai uzņemt ģimenē, kas varētu nodrošināt viņa audzināšanu vai adoptāciju, un ja nodrošināt jebkādu piemērotu aprūpi bērna izcelsmes valstī nav iespējams; c) nodrošina, lai bērna adoptācijas gadījumā citā valstī tiktu piemērotas tādas pašas garantijas un normas, kādas piemēro adopcijai savā valstī; d) veic visus nepieciešamos pasākumus nolūkā nodrošināt, lai adopcijas gadījumā citā valstī bērna iekārtošana nedotu iespēju ar to saistītajām personām gūt nepamatotus finansiālus labumus; e) ja nepieciešams, veicina šā panta mērķu sasniegšanu, noslēdzot divpusējas vai daudzpusējas vienošanās vai nolīgumus, un cenšas uz šā pamata nodrošināt, lai bērna iekārtošanu citā valstī īstenotu kompetenti varas orgāni vai iestādes.

22. panta 1. punkts: Dalībvalstis veic nepieciešamos pasākumus, lai bērnam, kas vēlas iegūt bēgļa statusu vai kas tiek uzskatīts par bēgļi saskaņā ar piemērojamajām starptautiskajām vai iekšējām tiesībām un procedūrām, neatkarīgi no tā, vai bērnu pavada vai nepavada viņa vecāki vai jebkura cita persona, nodrošinātu pienācīgu aizsardzību un humanitāro palīdzību piemērojamo tiesību izmantošanā, kas izklāstītas šajā konvencijā un citos starptautiskajos dokumentos cilvēka tiesību jautājumos vai humanitārajos dokumentos, kuru dalībnieces ir minētās valstis.

22. panta 2. punkts: Šajā nolūkā dalībvalstis, ja tās uzskata par nepieciešamu, sekmē jebkādas pūliņus, ko Apvienoto Nāciju Organizācija un citas kompetentas starpvaldību organizācijas vai ar valdību nesaistītas organizācijas, kuras sadarbojas ar Apvienoto Nāciju Organizāciju, veltī šāda bērna aizsardzībai un palīdzības sniegšanai viņam, kā arī jebkura bērna - bēgļa vecāku vai citu viņa ģimenes locekļu meklēšanai, lai saņemtu nepieciešamo informāciju, kas ļautu bērnam atkal savienoties ar savu ģimeni. Tajos gadījumos, kad vecākus vai citus ģimenes locekļus nav iespējams atrast, šim bērnam tiek sniegta tāda pati aizsardzība kā jebkuram citam bērnam, kas kāda iemesla dēļ pastāvīgi vai uz laiku ir izrauts no savas ģimenes vides, atbilstoši šajā konvencijā paredzētajiem noteikumiem.

23. panta 1. punkts: Dalībvalstis atzīst, ka garīgā vai fiziskā ziņā nepilnvērtīgam bērnam jādzīvo pilnvērtīga un cienīga dzīve apstākļos, kas garantē viņa pašcieņu, palīdz viņam uzturēt ticību saviem spēkiem un atvieglo viņa iespējas aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē.

23. panta 2. punkts: Dalībvalstis atzīst nepilnvērtīga bērna tiesības uz īpašu gādību un stimulu un nodrošina, ja ir resursi, palīdzības sniegšanu bērnam, kam uz to ir tiesības, un par viņa aprūpi atbildīgajām personām, saskaņā ar iesniegto lūgumu un atbilstoši bērna stāvoklim un viņa vecāku vai citu personu apstākļiem, kuras gādā par bērnu.

23. panta 3. punkts: Atzīstot nepilnvērtīga bērna īpašās vajadzības, palīdzība saskaņā ar šā panta 2.punktu tiek sniegta pēc iespējas bez maksas, ņemot vērā vecāku vai citu personu, kas gādā par bērnu, finansiālos resursus, un tās mērķis ir nodrošināt, lai nepilnvērtīgam bērnam būtu efektīvi pieejami pakalpojumi izglītības sfērā, profesionālajā sagatavošanā, medicīniskajā apkalpošanā, veselības atjaunošanā, sagatavošanā darba gaitām un pieejami atpūtas līdzekļi tādā veidā, kāds ļautu pēc iespējas pilnīgāk iesaistīt bērnu sociālajā dzīvē un panākt viņa personības attīstību, arī bērna kulturālo un garīgo attīstību.

23. panta 4. punkts: Dalībvalstis starptautiskās sadarbības garā sekmē apmainīšanos ar attiecīgu informāciju profilaktiskās veselības aizsardzības jomā un nepilnvērtīgu bērnu medicīniskajā, psiholoģiskajā un funkcionālajā ārstēšanā, ieskaitot informācijas izplatīšanu par rehabilitācijas metodēm, vispārīzglītojošo un profesionālo sagatavošanu, kā arī pieeju šādai informācijai, lai ļautu dalībvalstīm uzlabot savas iespējas un zināšanas un paplašināt savu pieredzi minētajā jomā. Šai sakarā sevišķa uzmanība jāpievērš jaunattīstības valstu vajadzībām.

24. panta 1. punkts: Dalībvalstis atzīst bērna tiesības izmantot vispilnvērtīgākos veselības aizsardzības sistēmas pakalpojumus un slimību ārstēšanas un veselības atjaunošanas līdzekļus. Dalībvalstis cenšas nodrošināt, lai nevienam bērnam netiktu atņemtas viņa tiesības uz šādu veselības aizsardzības sistēmas pakalpojumu pieejamību.

24. panta 2. punkts: Dalībvalstis cenšas panākt šo tiesību pilnīgu realizēšanu un veic arī nepieciešamos pasākumus, lai:

a) pazeminātu zīdaiņu mirstības un bērnu mirstības līmeņus; b) nodrošinātu nepieciešamās medicīniskās palīdzības sniegšanu un visu bērnu veselības aizsardzību, pirmām kārtām veltījot uzmanību sākotnējās medicīniski sanitārās palīdzības attīstīšanai; c) a) pret slimībām un badošanos, arī sākotnējās medicīniski sanitārās palīdzības ietvaros, līdztekus citiem līdzekļiem izmantojot viegli pieejamu tehnoloģiju un sniedzot pietiekami vērtīgu uzturu un tīru dzeramo ūdeni, ņemot vērā briesmas un risku, ko rada vides piesārņotība; d) sniegtu mātēm pienācīgus pakalpojumus veselības aizsardzībā pirmsdzemdību un pēcdzemdību periodā; e) nodrošinātu visu sabiedrības slāņu, it sevišķi vecāku un bērnu, informētību par bērna veselību un ēdināšanu, zīdīšanas priekšrocībām, bērna dzīves vides higiēnu un sanitāriju un nelaimes gadījumu novēršanu, kā arī izglītības pieejamību un viņu atbalstīšanu šādu zināšanu izmantošanā; f) attīstītu izglītošanas darbu un pakalpojumus profilaktiskās medicīniskās palīdzības jomā un ģimenes skaita plānošanā.

24. panta 3. punkts: Dalībvalstis veic visus efektīvos un nepieciešamos pasākumus, lai likvidētu tradicionālo praksi, kas negatīvi ietekmē bērnu veselību.

24. panta 4. punkts: Dalībvalstis apņemas stimulēt starptautisko sadarbību un attīstīt to, lai pakāpeniski panāktu šajā pantā atzīto tiesību pilnīgu realizēšanu. Šai sakarā īpaša uzmanība jāvelta jaunattīstības valstu vajadzībām.

25. pants: Dalībvalstis atzīst, ka bērnam, kuru kompetenti orgāni nodevuši aizgādībā viņa kopšanas, viņa aizsardzības vai fiziskās vai psihiskās ārstēšanas nolūkā, ir tiesības uz to, lai periodiski tiktu novērtēta bērna ārstēšana un visi citi apstākļi, kas saistīti ar šādu bērna aizgādību.

26. panta 1. punkts: Dalībvalstis atzīst ikviena bērna tiesības izmantot sociālās nodrošināšanas labumus, ieskaitot sociālo apdrošināšanu, un veic nepieciešamos pasākumus, lai pilnīgi realizētu šīs tiesības saskaņā ar savu nacionālo likumdošanu.

26. panta 2. punkts: Šie labumi pēc nepieciešamības tiek piešķirti atbilstoši esošajiem resursiem un bērna un to personu iespējām, kas ir atbildīgas par bērna uzturēšanu, kā arī ievērojot jebkurus apsvērumus, kas saistīti ar labumiem, ko saņem bērns vai kas tiek saņemti viņa vārdā.

27. panta 1. punkts: Dalībvalstis atzīst katra bērna tiesības uz tādu dzīves līmeni, kāds nepieciešams bērna fiziskajai, intelektuālajai, garīgajai, tikumiskajai un sociālajai attīstībai.

27. panta 2. punkts: Uz vecāku(iem) vai citām personām, kas audzina bērnu, gulstas galvenā atbildība par bērna attīstībai nepieciešamo dzīves apstākļu nodrošināšanu savu spēju un finansiālo iespēju robežās.

27. panta 3. punkts: Dalībvalstis saskaņā ar nacionālajiem apstākļiem un savu iespēju robežās veic nepieciešamos pasākumus, lai sniegtu palīdzību vecākiem un citām personām, kas audzina bērnus, šo tiesību realizēšanā un, ja nepieciešams, sniedz materiālo palīdzību un atbalsta programmas, it sevišķi attiecībā uz nodrošināšanu ar uzturu, apģērbu un mājokli.

27. panta 4. punkts: Dalībvalstis dara visu nepieciešamo, lai nodrošinātu tāda stāvokļa atjaunošanu, kad bērnu uztur vecāki vai citas personas, kas ir finansiāli atbildīgas par bērnu, tiklab pašā dalībvalstī, kā arī no ārzemēm. Piemēram, ja persona, kas ir finansiāli atbildīga par bērnu, un bērns dzīvo dažādās valstīs, dalībvalstis sekmē pievienošanās starptautiskajiem nolīgumiem vai šādu nolīgumu noslēgšanu, kā arī citu attiecīgu vienošanos panākšanu.

28. panta 1. punkts: Dalībvalstis atzīst bērna tiesības uz izglītību, un nolūkā pakāpeniski panākt šo tiesību realizēšanu uz vienādu iespēju pamata tās konkrēti:

a) ievieš bezmaksas un obligātu pamatizglītību; b) stimulē vidējās izglītības - tiklab vispārīgās, kā arī profesionālās - dažādu formu attīstību, nodrošina tās pieejamību visiem bērniem un veic tādas nepieciešamos pasākumus kā bezmaksas izglītības ieviešana un, ja nepieciešams, finansiālās palīdzības sniegšana; c) nodrošina augstākās izglītības pieejamību visiem atbilstoši katra spējām, izmantojot visus nepieciešamos līdzekļus; d) nodrošina informācijas un materiālu pieejamību izglītības un profesionālās sagatavošanas jomā visiem bērniem; e) veic pasākumus, lai sekmētu skolu regulāru apmeklēšanu un samazinātu to skolēnu skaitu, kuri atstāj skolu.

28. panta 2. punkts: Dalībvalstis dara visu nepieciešamo nolūkā nodrošināt, lai skolas disciplīna tiktu uzturēta ar tādu metožu palīdzību, kuras liecina par bērna cilvēciskās pašcieņas respektēšanu un atbilst šai konvencijai.

28. panta 3. punkts: Dalībvalstis stimulē un attīsta starptautisko sadarbību jautājumos, kas saistīti ar izglītību, it īpaši lai sekmētu izglītības trūkuma un analfabētisma likvidēšanu visā pasaulē un atvieglotu pieeju zinātniski tehniskajām zināšanām un mūsdienīgām mācību metodēm. Šai sakarā sevišķa uzmanība jāvelti jaunattīstības valstu vajadzībām.

29. panta 1. punkts c) apakšpunkts: Dalībvalstis vienojas par to, ka bērna izglītošanas mērķim jābūt šādam: ieaudzīnāt cieņu pret bērna vecākiem, viņa kultūras savdabīgumu, valodu un vērtībām, pret valsti, kurā bērns dzīvo, un viņa izcelsmes valsti nacionālajām vērtībām un pret civilizācijām, kas atšķiras no viņa paša civilizācijas.

30. pants: Tajās valstīs, kur ir etniskās, konfesionālās vai valodas minoritātes vai pamatiedzīvotāju skaitā ietilpstošas personas, bērnam, kas pieder pie šādām minoritātēm vai pamatiedzīvotājiem, nedrīkst atņemt tiesības kopā ar citiem savas grupas locekļiem izmantot savu kultūru, pievērsties savai reliģijai un izpildīt tās rituālus, kā arī lietot dzimto valodu.

31. panta 1. punkts: Dalībvalstis atzīst bērna tiesības uz atpūtu un brīvo laiku, tiesības piedalīties spēlēs un izpriecpasākumos, kas atbilst viņa vecumam, un brīvi piedalīties kultūras dzīvē un nodarboties ar mākslu.

31. panta 2. punkts: Dalībvalstis respektē un stimulē bērna tiesības uz vispusīgu līdzdalību kultūras dzīvē un jaunradē un gādā par atbilstošu un vienādu iespēju radīšanu kultūras un radošajai darbībai, brīvā laika pavadīšanai un atpūtai.

32. pants: Dalībvalstis atzīst bērna tiesības un aizsardzību pret ekonomisko ekspluatāciju un jebkāda darba izpildīšanu, kurš var apdraudēt viņa veselību vai būt par šķērslī izglītības iegūšanā, vai arī kaitēt viņa veselībai un fiziskajai, intelektuālajai, garīgajai, morālajai un sociālajai attīstībai.

34. pants: Dalībvalstis apņemas aizsargāt bērnu pret visu veidu seksuālo ekspluatāciju un seksuālo pavešanu netiklībā. Šai nolūkā dalībvalstis, piemēram, veic nacionālā, divpusējā un daudzpusējā līmenī visus nepieciešamos pasākumus, lai nepieļautu: a) bērna pierunāšanu vai piespiešanu piekopt jebkādu nelikumīgu seksuālu darbību; b) bērnu izmantošanu ekspluatācijas nolūkos prostitūcijā vai citā nelikumīgā seksuālajā praksē; c) bērnu izmantošanu ekspluatācijas nolūkos pornogrāfijā vai pornogrāfiskos materiālos.

35. pants: Dalībvalstis veic nacionālā, divpusējā un daudzpusējā līmenī visus nepieciešamos pasākumus, lai novērstu bērnu nolaupīšanu, tirdzniecību ar bērniem vai viņu kontrabandu jebkādos nolūkos un jebkurā formā.

36. pants: Dalībvalstis aizsargā bērnu pret visām citām ekspluatācijas formām, kas jebkādā aspektā nodara kaitējumu bērna labklājībai.

37. panta a) punkts: Dalībvalstis nodrošina, lai neviens bērns netiktu pakļauts spīdzināšanai vai citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās vai soda veidiem. Ne nāves sodu, ne mūža ieslodzījumu cietumā, neparedzot atbrīvošanas iespēju, nevar piespriest par noziegumiem, ko izdarījušas personas, kas jaunākas par 18 gadiem;

37. panta b) punkts: Dalībvalstis nodrošina, lai nevienam bērnam netiktu atņemta brīvība nelikumīgā vai patvaļīgā veidā. Bērna apcietināšana, aizturēšana vai ieslodzījums cietumā izdarāmi saskaņā ar likumu un piemērojami tikai kā galējais līdzeklis un uz iespējami īsāku attiecīgo laika periodu.

38. pants: Dalībvalstis apņemas respektēt starptautisko humanitāro tiesību normas, kas tām piemērojamas bruņotu konfliktu gadījumā un kam ir sakars ar bērniem, un nodrošināt šo normu ievērošanu.

39. pants: Dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai veicinātu bērna fizisko un psiholoģisko atdzimšanu un sociālo reintegrāciju, kurš ir jebkāda veida necieņas, ekspluatācijas vai ļaunprātību, spīdzināšanas vai jebkādu citu nežēlīgu, necilvēcīgu vai cieņu pazemojošu apiešanās vai soda veidu vai bruņotu konfliktu upuris. Šādi atdzimšanai un reintegrācijai jānotiek apstākļos, kas nodrošina bērna veselību, pašcieņu un cieņu.

Protocol 1 to CRC, Konvencijas par bērna tiesībām papildu protokols par bērnu tirdzniecību, bērnu prostitūciju un bērnu pornogrāfiju, 2000.

3. pants: Pieprasa ierosināt kriminālprocesu par bērnu seksuālo ekspluatāciju un tirdzniecību ar bērniem jebkurā nolūkā (orgānu transplantācija, adopcija, prostitūcija, bērnu darbs).

8. panta 1. punkts: Valstīm jāpieņem nepieciešamie pasākumi, lai aizsargātu to bērnu intereses, kuri ir seksuālās ekspluatācijas un tirdzniecības upuri.

Protocol 2 to CRC, Konvencijas par bērna tiesībām papildu protokols par bērnu iesaistīšanu bruņotos konfliktos, 2000.

Saite: <http://www.unhcr.ch/html/menu2/6/protocolchild.htm>

1951 Refugee Convention

31. pants: Valstis nesoda tos, kas valstī ierodas vai atrodas nelegāli, ja viņi ieradušies tieši no teritorijas, kurā viņi tiek vajāti atbilstoši 1. panta izpratnei *in* Nesoda nelegāli ieradušos patvēruma meklētājus, ja viņi var uzrādīt pamatotus iemeslus tam, kādēļ viņi ieradušies vai atrodas šajā valstī nelegāli.

33. pants: Nesoda nelegāli ieradušos patvēruma meklētājus, ja viņi var uzrādīt pamatotus iemeslus tam, kādēļ viņi ieradušies vai atrodas šajā valstī nelegāli.

ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību papildu protokols par cilvēku, īpaši sievieti un bērnu, tirdzniecības novēršanu, apkarošanu un sodīšanu, 2000.

7. pants: Katrai Dalībvalstij jāizskata iespējas, kas ļautu cilvēku tirdzniecības upuriem atbilstošos gadījumos palikt tās teritorijā uz laiku vai pastāvīgi.

14. panta 2. punkts: Pasākumi tiek interpretēti un piemēroti tādā veidā, kas nav diskriminējošs attiecībā pret personām sakarā ar to, ka tās ir cilvēku tirdzniecības upuri. Šo pasākumu interpretācijai un piemērošanai ir jāatbilst starptautiski atzītiem nediskriminācijas principiem.

ANO Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību papildu protokols pret migrantu nelikumīgu ieviešanu pa zemes, ūdens un gaisa ceļiem, 2000.

19. panta 2. punkts: Šajā protokolā minētie pasākumi tiek interpretēti un piemēroti tādā veidā, kas nav diskriminējošs attiecībā uz personām sakarā ar to, ka tās ir šī protokola 6. pantā minētās uzvedības objekts. Šo pasākumu interpretācijai un piemērošanai ir jāatbilst starptautiski atzītiem nediskriminācijas principiem.

ANO noteikumi par to pusaudžu aizsardzību, kuriem atņemta brīvība, 1990.

Saite: <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r113.htm>

Bēgļu bērni – vadlīnijas par aizsardzību un aprūpi, ANO Komisariāts bēgļu jautājumos, 1994.

Saite: <http://www.separated-children-europe-programme.org/Global/framed.asp?source=Documents/Eng/Legislation/RefugeeChildren.pdf>

CAT, Konvencija pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās un sodīšanas veidiem, 1984.

3. pants: Neviena valsts nedrīkst izdot kādu personu citai valstij, kur šai personai var draudēt spīdzināšana.

CERD, Konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, 1965.

Saite: http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/d_icerd.htm

CoE Ministers 91, Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācija Nr. R (91)11 par bērnu un jauniešu seksuālu izmantošanu, pornogrāfiju, prostitūciju un tirdzniecību

Saite: <http://cm.coe.int/ta/rec/1991/91r11.htm>

CoE Ministers 2000, Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācija Nr. R (2000) 11 Par cilvēku tirdzniecību seksuālas izmantošanas nolūkā

Saite: <http://cm.coe.int/ta/rec/2000/2000r11.htm>

CoE Rec. Airports, Eiropas Padomes Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1475 (2000). Patvēruma meklētāju ierašanās Eiropas lidostās

Saite: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/EREC1475.htm>

CoE Rec. Training of Officials, Eiropas Padomes Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1309 (1996) par to darbinieku apmācību, kuri sagaida patvēruma meklētājus robežpunktos

Saite: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta96/EREC1309.htm>

CoE Young Migrants, Eiropas Padomes Parlamentārās Asamblejas rekomendācija Nr. 1596 (2003). Jauno migrantu situācija Eiropā

Saite: <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/ta03/EREC1596.htm>

CRS, Konvencija par apatridu skaita samazināšanu, 1961.

Saite: <http://www.unhcr.md/article/convstateless61.htm>

ECHR, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija (un protokoli), 1950.

3. pants: Nevienam cilvēkam nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.

4. pants: Nevienam cilvēkam nedrīkst turēt verdzībā vai nebrīvē vai likt veikt piespiedu vai obligātu darbu.

8.1. pants: Ikvienam ir tiesības uz savu privāto un ģimenes dzīvi, korespondences noslēpumu un dzīvokļa neaizskaramību.

ECRE (Children), Eiropas Padome bēgļu un izsūtīto personu jautājumos – nostāja par bēgļu bērniem, 1996.

Saite: <http://www.ecre.org/positions/children.pdf>

ECRE (Integration), Eiropas Padome bēgļu un izsūtīto personu jautājumos – nostāja par bēgļu integrāciju Eiropā, 2002. gada decembris

Saite: <http://www.ecre.org/positions/integ02.pdf>

ES Padome – Briseles deklarācija par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apakarošanu, 2003. gada maijs

Link: http://europa.eu.int/eur-lex/en/dat/2003/c_137/c_13720030612en00010009.pdf

ES Padomes kopējā nostāja par saskaņotu termina “bēglis” lietojumu, 1996. gada marts

Saite:

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31996F0196&model=guichett

ES Padomes rezolūcija par klaji nepamatotiem patvēruma lūgumiem, 1992.

Saites nav

ES Padomes rezolūcija par nacionālo politiku saskaņošanu attiecībā uz ģimenes atkalapvienošanu, 1993. gada 3. jūnijs

Saites nav

ES Padomes rezolūcija par saskaņotu pieeju attiecībā uz trešo uzņemšanas valstu jautājumiem, 1992.

Saites nav

ES Padomes secinājumi par valstīm, kurās nepastāv nopietns vajāšanas risks, 1992.

Saites nav

ES Padomes vienotā rīcība attiecībā uz cilvēku tirdzniecības un bērnu seksuālās izmantošanas apkarošanu, 1997. gada 24. februāris

Saite: http://ue.eu.int/ejn/data/vol_b/5_actions_communes/coopera_judiciaire/1-063-04031997-2-6-en.html

EU Res., Rezolūcija par nepilngadīgajiem bez pavadības, kuri ir trešo valstu pilsoņi, ES Padome, 1997. gada jūnijs (97/C 221/03)

2. panta 3. punkts: Nepilngadīgie bez pavadības, kuriem, ievērojot valstu noteikumus, jāpaliek uz robežas, līdz tiek pieņemts lēmums par viņu ielaišanu teritorijā vai repatriāciju, saņem visu materiālo atbalstu un aprūpi, kas nepieciešama, lai apmierinātu viņu pamatvajadzības, piemēram, vajadzību pēc pārtikas, viņu vecumam piemērotas mājvietas, sanitārajām labierīcībām un medicīniskās aprūpes.

3. panta 1. punkts: Iespējami īsā laikā pēc nepilngadīgā ierašanās dalībvalstīm jācenšas noskaidrot viņa personība, kā arī tas, vai viņš ir bez pavadības. Informāciju par nepilngadīgā personību un situāciju var iegūt dažādos veidos, it īpaši ar atbilstošu pārrunu, kurai jānotiek tiklīdz iespējams un kura tiek veikta nepilngadīgā vecumam atbilstošā veidā.

Iegūtā informācija ir rūpīgi jādokumentē. Pieprasot, saņemot, pārsūtot un glabājot iegūto informāciju, jāievēro sevišķa rūpība un konfidencialitāte, jo īpaši patvēruma meklētāju gadījumā, lai pasargātu gan nepilngadīgo, gan viņa ģimenes locekļus. Šī sākotnējā informācija var īpaši palielināt nepilngadīgā un viņa ģimenes atkalapvienošanās izredzes izcelsmes valstī vai kādā trešajā valstī.

3. panta 2. punkts: Nepilngadīgajiem bez pavadības, neatkarīgi no viņu juridiskā statusa, jābūt tiesīgiem saņemt nepieciešamo aizsardzību un pamataprūpi saskaņā ar valsts tiesību aktu noteikumiem.

3. panta 3. punkts: Atkalapvienošanās nolūkos dalībvalstīm jācenšas pēc iespējas ātrāk atrast nepilngadīgā bez pavadības ģimenes locekļi, neatkarīgi no viņu juridiskā statusa un pārāgri nepieņemot lēmumus par uzturēšanās atļaujas pieteikumu pamatotību. Nepilngadīgos bez pavadības var mudināt un arī palīdzēt viņiem sazināties ar Starptautisko Sarkanā Krusta komiteju, valsts Sarkanā Krusta organizācijām vai citām organizācijām ar nolūku atrast viņu ģimenes locekļus. Īpaši patvēruma meklētāju gadījumā, vienmēr, kad ir nodibināti sakari ģimenes locekļu meklēšanas sakarā, jāievēro pienācīga konfidencialitāte, lai aizsargātu gan nepilngadīgo, gan viņa ģimenes locekļus.

3. panta 4. un 5. punkts: Šīs rezolūcijas piemērošanas nolūkos dalībvalstīm, cik drīz vien iespējams, jānodrošina nepilngadīgā nepieciešamā pārstāvība ar: a) likumīgu aizbildnību vai b) pārstāvību, ko veic (valsts) organizācija, kas ir atbildīga par nepilngadīgā aprūpi un labklājību, vai arī c) citu atbilstošu pārstāvību.

Ja nepilngadīgajam bez pavadības ir iecelts aizbildnis, šim aizbildnim saskaņā ar valsts tiesību aktiem jānodrošina, ka nepilngadīgā vajadzības (piemēram, tiesiskās, sociālās, medicīniskās aprūpes vai psiholoģiskās vajadzības) tiek pienācīgi apmierinātas.

3. panta 6. punkts: Ja ir pieļaujams, ka skolas vecuma nepilngadīgais bez pavadības paliek dalībvalstī ilgāku laika periodu, nepilngadīgajam jābūt iespējai tāpat kā pašas dalībvalsts pilsoņiem apmeklēt vispārējās izglītības iestādes, vai arī viņam jāpiedāvā atbilstošas speciālās izglītības iespējas.

3. panta 7. punkts: Neatliekamas vajadzības gadījumā nepilngadīgajiem bez pavadības jāsaņem atbilstoša medicīniskā palīdzība. Speciāla medicīniskā vai cita palīdzība jānodrošina tiem nepilngadīgajiem, kas cietuši no jebkāda veida nolaidības, ļaunprātīgas izmantošanas, spīdzināšanas vai cita veida cietsirdīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes vai bargas izturēšanās, vai bruņotos konfliktos.

4. panta 1. punkts: Ikvienam nepilngadīgajam bez pavadības ir tiesības lūgt patvērumu. Tomēr dalībvalstis var paturēt tiesības pieprasīt, lai nepilngadīgie, kas jaunāki par attiecīgās dalībvalsts noteikto vecumu, nevar lūgt patvērumu tūlīt, kamēr tiem nepalīdz likumīgais aizbildnis, īpaši iecelts pieaugušais pārstāvis vai iestāde.

4. panta 2. punkts: Ņemot vērā nepilngadīgo īpašās vajadzības un viņu neaizsargātību, patvēruma pieteikumi, ko iesnieguši nepilngadīgie bez pavadības, dalībvalstīm jāizskata steidzamā kārtā.

4. panta 3. punkts: a) Patvēruma meklētājam bez pavadības, kurš apgalvo, ka ir nepilngadīgs, ir jāpierāda savs vecums. b) Ja šāds pierādījums nav pieejams vai pastāv nopietnas šaubas, dalībvalstis var veikt patvēruma meklētāja vecuma noteikšanu. Vecuma noteikšana jāveic objektīvi. Šādos nolūkos dalībvalstis ar nepilngadīgā, īpaši iecelta pieaugušā pārstāvja vai iestādes piekrišanu var noteikt medicīnisku vecuma testu, kuru veic kvalificēts medicīniskais personāls.

4. panta 4. punkts: Patvēruma piešķiršanas procedūras laikā dalībvalstīm nepilngadīgie bez pavadības parasti jāizmītina: a) kopā ar pieaugušiem radniekiem, b) kopā ar audžuģimeni, c) izmitināšanas centros ar īpašiem nosacījumiem nepilngadīgajiem vai d) citā mājvietā ar nepilngadīgajiem piemērotiem nosacījumiem, piemēram, tādā, lai viņi varētu dzīvot patstāvīgi, bet saņemtu pienācīgu atbalstu. Dalībvalstis var ievietot nepilngadīgos bez pavadības, kam ir 16 vai vairāk gadu, pieaugušo patvēruma meklētāju izmitināšanas centros.

4. panta 5. punkts: a) Patvēruma pieteikuma intervijas laikā nepilngadīgajam patvēruma meklētājam bez pavadības var būt klāt likumīgais aizbildnis, īpaši iecelts pieaugušais pārstāvis, pieaugušais radnieks vai advokāts. b) Intervija jāvada amatpersonām, kurām ir vajadzīgā pieredze vai sagatavotība. Pienācīgi jāatzīst atbilstošas apmācības nozīme amatpersonām, kuras intervē bez pavadības esošus nepilngadīgos, kuri meklē patvērumu.

4. panta 6. punkts: Izskatot patvēruma pieteikumu, ko iesniedzis nepilngadīgais bez pavadības, papildus objektīviem faktiem un apstākļiem jāņem vērā nepilngadīgā vecums, briedums un garīgā attīstība, kā arī fakts, ka viņš var pilnībā nepārzināt apstākļus izcelsmes valstī.

4. panta 7. punkts: Tiklīdz nepilngadīgajam bez pavadības ir piešķirts bēgļa statuss vai arī kādas citas pastāvīgas uzturēšanās tiesības, jāveic pasākumi, lai viņu izmitinātu uz ilgu laiku.

5. pants: Ja nepilngadīgajam netiek atļauts paldzināt savu uzturēšanos dalībvalstī, attiecīgā dalībvalsts var repatriēt nepilngadīgo uz viņa izcelsmes valsti vai uz trešo valsti, kas ir gatava viņu pieņemt, tikai tad, ja viņam, tur ierodoties, ir pieejama atbilstoša uzņemšana un aprūpe, atkarībā no viņa vajadzībām, ņemot vērā viņa vecumu un patstāvīguma pakāpi. To var nodrošināt vecāki vai citi pieaugušie, kuri rūpējas par bērnu, vai arī valstiskās vai nevalstiskās organizācijas.

5. panta 2. punkts: Kamēr repatriācija šādos apstākļos nav iespējama, dalībvalstīm jāgādā, lai nepilngadīgais var palikt to teritorijā.

5. panta 3. punkta a), c) un d) apakšpunkts: Lai nepilngadīgo varētu repatriēt, dalībvalstu kompetentajām iestādēm jāsadarbojas: a) atkalapvienojot bez pavadības esošos nepilngadīgos un citus viņu ģimenes locekļus vai nu nepilngadīgo izcelsmes valstī, vai valstī, kurā uzturas šie ģimenes locekļi, b) ar nepilngadīgā izcelsmes valsts iestādēm vai citas valsts iestādēm ar nolūku rast piemērotu ilgstošu risinājumu, c) ar tādām starptautiskām organizācijām kā, piemēram, ANO Augstā komiteja bēgļu jautājumos vai UNICEF, kuras jau aktīvi piedalās valdību konsultēšanā par pamatnostādņēm attiecībā uz nepilngadīgajiem bez pavadības, īpaši ja viņi ir patvēruma meklētāji, d) attiecīgā gadījumā – ar nevalstiskām organizācijām, lai noskaidrotu, kādas ir uzņemšanas un aprūpes iespējas valstī, uz kuru nepilngadīgais tiks repatriēts.

EU Res. Minimum, ES Padomes rezolūcija par obligātajām garantijām patvēruma piešķiršanas procedūrās, 1995. gada jūnijs

1. punkts: Patvēruma piešķiršanas procedūras piemēro saskaņā ar 1951. gada Ženēvas Konvenciju un 1967. gada Ņujorkas protokolu par bēgļu statusu, kā arī citām saistībām, ko paredz starptautiskās tiesības attiecībā uz bēgļu un cilvēktiesībām. It īpaši, procedūras pilnībā atbilst 1951. gada Konvencijas 1. pantam par “bēgļa” definīciju un 33. pantam par “neatgriešanās” principu, kā arī 35. pantam par sadarbību ar Apvienoto Nāciju Augstā Komisāra bēgļu lietās pārvaldi, tajā skaitā par to, kā sekmēt savu uzdevumu uzraudzīt šīs Konvencijas noteikumu piemērošanu.

26. punkts: Attiecībā uz patvērumu meklējošiem nepilngadīgajiem bez pavadības jāpieņem noteikumi, kas paredz, ka viņus pārstāv īpaši iecelts pieaugušais vai iestāde, ja to neparedz nacionālā likumdošana. Intervijas laikā nepilngadīgajiem bez pavadības var būt klāt šis pieaugušais vai šīs iestādes pārstāvji. Šīm personām jāaizsargā bērna intereses.

27. punkts: Izskatot patvēruma pieteikumu, ko iesniedzis nepilngadīgais bez pavadības, jāņem vērā viņa garīgā attīstība un briedums.

Hague Convention, 1993, Hāgas konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos, 1993, kā arī saistītā rekomendācija par konvencijas piemērošanu attiecībā uz bēgļu bērniem

Saite: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu33e.html>

Hague Convention, 1996, Hāgas konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, 1996.

Saite: <http://www.hcch.net/e/conventions/menu34e.html>

ICCPR, Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, 1966 (un papildu protokols)

8. pants: Nevienam nedrīkst turēt verdzībā vai nebrīvī vai piespiest izpildīt piespiedu vai obligāta rakstura darbu.

19. pants: Katram cilvēkam ir tiesības netraucēti pieturēties pie saviem uzskatiem. Katram cilvēkam ir tiesības brīvi izpaust savus uzskatus.

23. panta 1. punkts: Ģimenei ir tiesības baudīt valsts aizsardzību.

24. panta 1. punkts: Katram bērnam bez jebkādas diskriminācijas ir tiesības uz tādiem aizsardzības līdzekļiem, kādi viņa ģimenei, sabiedrībai un valstij jāsniedz viņam kā mazgadīgajam.

ICESCR, Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, 1966.

10. panta 3. punkts: Īpaši aizsardzības pasākumi jāveic attiecībā uz bērniem bez diskriminācijas un bērni jāpasargā no ekonomiskās un sociālās eksploatācijas.

ICRMW, Starptautiskā konvencija par migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimeņu locekļu tiesību aizsardzību, 1990.

44. panta 1. punkts: Valstis pieņem pasākumus, lai nodrošinātu migrējošo darba ņēmēju ģimeņu vienotības aizsardzību.

ILO C182, ILO Konvencija par aizliegumu un nekavējošu rīcību, lai ierobežotu visnelabvēlīgākās bērnu darba formas, C182, 1999.

3. pants: Definīcija “bērnu darba ļaunākās formas” ietver tirdzniecību ar bērniem un viņu kontrabandu.

Protokols par bēgļu statusu, 1967.

Saite: <http://www.unhcr.ch>

Rekomendācija par to, kā bēgļu bērniem un citiem bērniem, kas pārvietoti uz kādu citu valsti, piemērot Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos, Hāgas konference par starptautiskajām privāttiesībām, 1994. gada oktobris

Saite: <http://www.hcch.net/e/conventions/annexa33e.html>

UN Guidelines on HR & Trafficking, ANO Komisariāta cilvēktiesību jautājumos ieteiktie principi un vadlīnijas par cilvēktiesībām un cilvēku tirdzniecību, E/2002/68/Add.1, 2002. gada 20. maijs

Saite: [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/E.2002.68.Add.1.En?Opendocument)

UNHCR-AP, ANO Komisariāta bēgļu jautājumos Aizsardzības darba kārtība, 2002.

III daļa, 1. uzdevuma 9. punkts: Valstīm, ANO Komisariātam bēgļu jautājumos, NVO un citiem partneriem jāpievēršas nošķirto bērnu vajadzībām, tajā skaitā viņu nodošanai uz laiku audžuģimenēs vai aizbildņa iecelšanai no valsts vai nevalsts puses, kā arī šo pasākumu uzraudzībai // Valstīm jānodrošina atbilstošas alternatīvas patvēruma meklētāju un bēgļu apcietinājumam un principā jāaturs no bērnu apcietināšanas.

III daļa, 6. uzdevuma 2. punkts: Valstīm, ANO Komisariātam bēgļu jautājumos un partneriem jāievieš pasākumi, ar kuriem nodrošina, ka bēgļu bērni var vienlīdzīgi piedalīties lēmumu pieņemšanā visās bēgļu dzīves jomās, kā arī šādu lēmumu īstenošanā // Valstīm jāvienojas par bēgļu pamatizglītības un vidējās izglītības nozīmi.

UNHCR Guidelines, Vadlīnijas par politiku un procedūrām attiecībā uz bērniem bez pavadības, kuri meklē patvērumu, 1997.

Saite: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d4f91cf4&page=publ>

UNHCR Handbook, Rokasgrāmata par bēgļu statusa noteikšanas procedūrām un kritērijiem, 1992.

Saite: <http://www.unhcr.ch/cgi-bin/texis/vtx/home/opendoc.pdf?tbl=MEDIA&id=3d58e13b4&page=publ>